

Sabiedrība par atklātību - Delna

Projekta

**“Pašvaldību budžetu sabiedriskā apspriešana.
Valmieras pilsētas budžeta analīze”**

GALA ZIŅOJUMS

Projekta vadītāja: Inese Voika

Projekta autores: Karīna Janova
Vineta Kleinberga

Rīga, 2002

Saturs

IEVADS	3
1. PROJEKTA MĒRĶI UN UZDEVUMI	5
2. PROJEKTA METODOLOĢIJA UN ĪSTENOŠANAS GAITA	6
3. VALMIERAS PILSĒTAS BUDŽETA ATKLĀTĪBAS NOVĒRTĒJUMS SASKAŅĀ AR ESAO VADLĪNIJĀM	9
4. VALMIERAS PILSĒTAS BUDŽETA SKAIDROJUMS	15
4.1. KAS VEIDO PILSĒTAS BUDŽETU?	15
4.2. IEŅĒMUMI: NO KURIENES NAUDA NĀK?	17
4.3. IZDEVUMI: KUR NAUDA AIZIET?	20
4.3.1. <i>Vispārējie valdības dienesti</i>	22
4.3.2. <i>Sabiedriskā kārtība un drošība, tiesību aizsardzība</i>	23
4.3.3. <i>Izglītība</i>	24
4.3.4. <i>Veselības aprūpe</i>	29
4.3.5. <i>Sociālā apdrošināšana un sociālā nodrošināšana</i>	30
4.3.6. <i>Dzīvokļu un komunālā saimniecība, vides aizsardzība</i>	35
4.3.7. <i>Brīvais laiks, sports, kultūra un reliģija</i>	39
4.3.8. <i>Pārējie izdevumi, kas nav atspoguļoti pamatgrupās</i>	44
4.4. KĀ BUDŽETS TIEK SASTĀDĪTS?.....	49
5. GALVENĀS PROBLĒMAS UN IEROSINĀJUMI TO RISINĀŠANAI	51
5.1. PAŠVALDĪBAS BUDŽETA ATKARĪBA NO VALSTS BUDŽETA.....	51
5.2. CILVĒKRESURSU TRŪKUMS.....	51
5.3. NĒPILNĪBAS BUDŽETA DATU ATSPOGUĻOŠANĀ.....	52
5.4. BUDŽETA DALĪŠANA PAMATBUDŽETĀ UN SPECIĀLAJĀ BUDŽETĀ	61
5.5. IEDZĪVOTĀJU UN NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU LĪDZDALĪBAS TRŪKUMS	61
6. PROJEKTA REZULTĀTI	62
KOPSAVILKUMS. SOLI PA SOLIM UZ BUDŽETA ATKLĀTĪBU	63
PIELIKUMI	65
EKONOMISKĀS SADARBĪBAS UN ATTĪSTĪBAS ORGANIZĀCIJAS (ESAO) VADLĪNIJAS BUDŽETA ATKLĀTĪBAS NODROŠINĀŠANAI.....	66
LIKUMDOŠANAS AKTU SARAKSTS	73

Ievads

Viens no demokrātijas priekšnoteikumiem ir sabiedrības aktīva līdzdarbība notikumos, kas skar cilvēku dzīves kvalitāti. Iesaistīšanās budžeta veidošanās procesā ir viens no efektīvākajiem veidiem, kā sabiedrībai prasīt atbildību no ievēlētajiem pārstāvjiem par tiem deleģēto uzdevumu izpildi. Ar savu piedalīšanos sabiedrība var kontrolēt, vai deputātu pieņemtie lēmumi saskan ar pirms vēlēšanām dotajiem solījumiem.

Saskaņā ar Ekonomiskās Sadarbības un Attīstības organizācijas (ESAO)¹ doto definīciju, "budžets ir svarīgākais valdības dokuments, kurā saskaņoti politikas mērķi ar konkrētiem tās īstenošanas instrumentiem." Tas nozīmē, ka budžeta izdevumu pozīcijas parāda, kādas ir valdības prioritātes dažādās sabiedrībai svarīgās dzīves jomās ne tikai retoriski, bet arī praktiski.

Līdz ar to, sekojot līdzi budžetam un tā veidošanas procesam, sabiedrībai ir iespēja kontrolēt, vai ievēlēto pārstāvju izdarītās izvēles atspoguļo visas sabiedrības intereses un iejaukties, kad rodas šaubas par izdarīto izvēļu pareizību. Ideālā variantā sabiedrība ne tikai iejaucas, bet arī aktīvi piedalās budžeta veidošanā, apspriežot budžeta izdevumu pozīcijas jau budžeta veidošanas sākumposmā un dodot savus priekšlikumus, iebildes, u.c.

Lai sabiedrība varētu iesaistīties budžeta veidošanā, budžetam jābūt brīvi pieejamam un budžeta veidošanas procesam – atklātam. Latvijā 1998. gadā pieņemtais Informācijas atklātības likums nosaka, ka sabiedrībai ir brīvi pieejama tā valsts pārvaldes iestāžu un pašvaldības iestāžu rīcībā esošā informācija, kas uz šīm iestādēm attiecinātajos normatīvajos aktos netiek klasificēta kā ierobežotas pieejamības informācija. Likums "Par budžetu un finanšu vadību" nosaka, ka budžetu sastādīšanas un izlietošanas process ir atklāts, līdz ar to ar informāciju par budžeta projektu, apstiprināto budžetu un budžeta izpildi var netraucēti iepazīties jebkurš. Saskaņā ar likumu, informācija par budžetu regulāri jāpublicē visaptverošā un sabiedrībai viegli saprotamā formā.

Likumos noteiktā budžeta pieejamība tomēr negarantē aktīvu sabiedrības iesaistīšanos budžeta veidošanā un kontrolē. Lai arī budžets ir pieejams, tas lielākoties nav sabiedrībai saprotams, jo ir sarežģīts, pēc dažādiem standartiem uzrakstīts dokuments, kuru bez īpašām priekšzināšanām nav iespējams lasīt.

Tas nozīmē, ka budžeta nesaprotamības dēļ sabiedrībai nav iespējams kontrolēt budžeta naudas plūsmu, bet, tā kā korupcijas rašanās risks tradicionāli

¹ OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) Best Practices for Budget Transparency, 15 May 2001, at <http://www.oecd.org/pdf/M00021000/M00021145.pdf>. Turpmāk tekstā tiks lietots organizācijas latviskais saīsinājums – ESAO (Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija). ESAO ir organizācija, kuras sastāvā ir 30 pasaules valstis, un tās mērķis ir palīdzēt valstīm pārvarēt tos šķēršļus, kas kavē ekonomisku un sociālu attīstību. Viens no ESAO svarīgākajiem uzdevumiem ir atklātas un taisnīgas pārvaldes veicināšana.

augstāks ir tur, kur aprit nauda, ir svarīgi, lai budžets un budžeta veidošanas process būtu atklāts.

Lai padarītu budžetu un budžeta veidošanas procesu atklātu un veicinātu sabiedrības iesaistīšanos budžeta veidošanā un kontrolē, *Sabiedrība par atklātību – Delna* sadarbībā ar Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūtu un ar Sorosa fonda – Latvija finansiālu atbalstu no 2002. gada februāra līdz 2002. gada decembrim veica Valmieras pilsētas budžeta analīzi, pieņemot, ka uz šīs analīzes bāzes būs iespējams veikt analogisku analīzi arī par citu pašvaldību budžetiem un uzsākt valsts budžeta izpēti, tādā veidā uzlabojot budžetu saprotamību un veicinot sabiedrības iesaistīšanos budžeta veidošanas procesā.

Delna izsaka īpašu pateicību Valmieras domei un it īpaši tās mēram Mārim Kučinskim, kas izrādīja iniciatīvu un ieinteresētību veicināt Valmieras pilsētas budžeta atklātību. Šis ir pirmais šāda veida projekts Latvijā un *Delna* cer, ka Valmieras piemēram sekos arī pārējās Latvijas pašvaldības.

Ziņojums sniedz pārskatu par projekta mērķiem un uzdevumiem, norises gaitu un iegūto informāciju, konstatētajām problēmām, kā arī nākotnē paveicamo, lai padarītu pašvaldības budžetu un budžeta veidošanas procesu atklātu.

1. Projekta mērķi un uzdevumi

Projekta mērķis bija padarīt budžetu viegli saprotamu sabiedrībai. Lai arī likums "Par budžetu un finansu vadību" nosaka, ka pašvaldībai ir jāizdod ne tikai budžeta konsolidētais gada pārskats, bet arī publiskais pārskats, daudzās pašvaldībās tas netiek veikts vai arī tiek veikts tikai formāli, kā rezultātā publiskais pārskats ir vai nu pārāk vispārīgs un nekonkrēts, vai iekļauj tikai minimālu informāciju par pašvaldības ieņēmumiem un izdevumiem. Lielākoties iedzīvotājiem, kas vēlas saņemt informāciju par budžetu, tiek piedāvāts konsolidētais gada pārskats, kas ir sarežģīts tabulu apkopojums ar nepilnīgiem paskaidrojumiem. Tāpēc projekta mērķis bija padarīt šo dokumentu sabiedrībai izprotamu, tādā veidā veicinot arī dialogu starp pašvaldību un sabiedrību.

Mērķa sasniegšanai tika izvirzīti vairāki uzdevumi.

Pirmkārt, izpētīt Valmieras pilsētas budžeta atbilstību ESAO budžeta atklātības vadlīnijām (skat. 1. pielikumā vadlīniju tulkojumu latviešu valodā).

Otrkārt, iegūt konkrētus datus par Valmieras pilsētas ienākumu un izdevumu pozīcijām, konstatējot un aprakstot, kas "slēpjas" zem katras budžeta ienākumu un izdevumu sadaļas.

Treškārt, balstoties uz ESAO budžeta atklātības vadlīnijām un iegūtajiem datiem par Valmieru, izveidot sabiedrībai saprotama budžeta modeli.

Darbā lietotie termini

Atklātība ir projekta centrālais jēdziens. Tas tiek attiecināts ne tikai uz datu atspoguļojumu budžeta (vai gada pārskata) dokumentā kā tādā, bet arī uz budžeta pieņemšanas un grozīšanas procesu un budžeta izpildes gaitu. Projekta kontekstā termins "atklātība" tiek definēts, balstoties uz ESAO budžeta atklātības vadlīnijām. Īsumā tās klasificētas sadaļā par projekta metodoloģiju.

Svarīgi nošķirt vārdu "budžets", "budžeta publiskais pārskats" un "budžeta konsolidētais pārskats" nozīmi. Ar terminu "budžets" plašākā nozīmē tiek apzīmēti visi ar pašvaldības budžetu saistītie procesi. Līdzīgi kā atklātības definīcijā, arī "budžets" plašākā nozīmē ietver gan pašus dokumentus, gan lēmumu pieņemšanas procesu par budžeta jautājumiem. Šādā nozīmē termins tiek lietots, piemēram, darba nosaukumā. Šaurākā nozīmē ar budžetu tiek apzīmēts konkrēts plānotā budžeta dokuments. Ikdienas valodā to bieži sauc arī par budžeta tāmi. Šādā nozīmē termins ir lietots, piemēram, ESAO vadlīnijās.

Savukārt termini, kas saistās ar vārdu "pārskats" attiecas uz budžeta izpildi apkopojošiem un atspoguļojošiem dokumentiem. "Konsolidētais budžeta pārskats" tiek lietots, apzīmējot pašvaldības izstrādāto oficiālo dokumentu, ko tā katru gadu iesniedz Valsts Kasē. Savukārt publiskais budžeta pārskats ir tāds, kas uzrakstīts sabiedrībai viegli saprotamā un uztveramā formā, kas detalizēti

atspoguļo būtisko informāciju par pašvaldības tēriņiem un kura modelis tiek izstrādāts un piedāvāts šī projekta ietvaros.

2. Projekta metodoloģija un īstenošanas gaita

Projekta īstenošanu var iedalīt vairākos posmos:

- 1) Notika sarunas un tika panākta vienošanās ar Valmieras domi un tās priekšsēdētāju M. Kučinska kungu par projekta īstenošanu Valmierā.**
- 2) Tika iztulkotas latviski ESAO vadlīnijas budžeta atklātības nodrošināšanai.**

Lai varētu uzsākt Valmieras pilsētas budžeta analīzi, bija nepieciešamas teorētiskas vadlīnijas, uz kurām balstoties noteikt, vai Valmieras pilsētas budžets ir atklāts, vai nav. Šādas vadlīnijas budžeta atklātības nodrošināšanai ir izstrādājis ESAO. Vadlīnijas tika pārtulkotas latviski, lai tās varētu izmantot ne tikai šī projekta ietvaros, bet piedāvāt arī citām pašvaldībām, lai tās uzlabotu savu budžetu atklātību.

Bez ESAO vadlīnijām projekta īstenošanas gaitā tika izmantoti arī Pasaules Bankas², Starptautiskā Valūtas Fonda³ un starptautisko nevalstisko organizāciju⁴ materiāli.

3) Valmieras pilsētas domei tika lūgts atsūtīt Valmieras pilsētas budžetu.

Projekta autorēm tika atsūtīts Valmieras pilsētas domes pamatbudžets un speciālais budžets 2002. gadam, 2001. gada Konsolidētais gada pārskats, 2000. gada Konsolidētais gada pārskats, Valmieras pilsētas domes naudas plūsma 2000. un 2001. gadā.

4) Budžeta dokumenti tika izanalizēti, balstoties uz ESAO budžeta atklātības vadlīnijām.

Lai iegūtā informācija būtu aktuāla un izmantojama, lielākoties uzmanība tika koncentrēta uz 2001. gada konsolidēto gada pārskatu un 2002. gada plānoto budžetu. Budžets tika analizēts pēc ESAO izveidotajām budžeta atklātības vadlīnijām, kuras īsumā var klasificēt sekojoši.

Pirmkārt, katra saimnieciskā gada budžetam ir jāparādās kontekstā ar divu iepriekšējo gadu rādītājiem un tajā jāiekļauj arī divu nākamo gadu prognozes. Tādējādi tiek radīts konteksts ikgadējiem ieņēmumu un izdevumu plāniem un to izpildei. Visas nozīmīgākās novirzes ir jāizskaidro.

² skat. Municipal Budgeting Toolkit, at <http://www1.worldbank.org/publicsector/pe/modelstoolkits.htm>, Intergovernmental Fiscal Relations & Local Financial Management, at <http://www1.worldbank.org/wbiep/decentralization/Course%20Topics.htm>)

³ skat. Code of Good Practices on Fiscal Transparency, at <http://www.imf.org/external/np/fad/trans/code.htm>)

⁴ skat. The International Budget Project, "How to" Build an Effective Budget Analysis Organization", at <http://www.internationalbudget.org/resources/howto/index.htm>)

Otrkārt, viena saimnieciskā gada laikā pašvaldībai ir jāpublisko mēneša, pusgada un gada budžeta pārskati. Tajos ir jāparādās plānotā budžeta un reālās izpildes dinamikai un visiem sākotnēji apstiprinātā budžeta grozījumiem. Jāizskaidro, kurai sadaļai finansējums ir samazināts, kam tā summa tiek piešķirta un kāpēc.

Treškārt, pašvaldībai ne vēlāk kā mēnesi pirms darba uzsākšanas pie budžeta projekta jāpublisko pirmsbudžeta pārskats. Tajā jāietver galvenie budžeta izpildes rādītāji, konkrēti pašvaldības ilgtermiņa ekonomikas un finansu mērķi un ekonomikas un finansu uzdevumi nākamajam gadam. Uz šī pārskata pamata sabiedrībā veidojas diskusija par nākamā gada budžetu, kas balstīta uz pamatotām un atbilstošām prasībām pret izstrādājamo budžetu.

Ceturtkārt, informācijai ir jābūt klasificētai pa administratīvajām vienībām jeb pašvaldības pakļautībā esošajām iestādēm. Kā papildus informācija jāsigatavo ieņēmumu un izdevumu klasifikācija pa valdības funkciju un ekonomiskās klasifikācijas kodiem. Svarīgi ir tas, ka informācijas noformējumam budžetā un tā pārskatā ir jābūt vienādam, lai dati būtu salīdzināmi.

Piektkārt, budžets ir jāizstrādā savlaicīgi. Gan deputātiem, kas pieņem budžetu, gan sabiedrībai jāatvēl pietiekoši daudz laika to pienācīgi novērtēt.

Valmieras pilsētas budžeta atbilstību ESAO vadlīnijām skatīt. 3. nodaļā.

5) Tika izpētīts, kas par pašvaldību budžetiem un budžetu veidošanu teikts LR likumdošanā.

Lai konstatētu, cik lielas ir pašvaldības manevrēšanas iespējas, veidojot budžetu, tika izpētīta LR pastāvošā likumdošana. Pašvaldības tiesības un pienākumi, iespējas un ierobežojumi tiek uzskaitīti virknē likumu, Ministru Kabineta noteikumu, Valsts kases instrukcijās.

Likumdošanas aktu sarakstu skatīt 2. pielikumā.

6) Notika tikšanās ar ekspertiem.

Projekta ietvaros notika tikšanās un konsultācijas ar Latvijas pašvaldību savienības ekspertiem un Valsts kases amatpersonām.

7) Tika vākta informācija par konkrētām Valmieras pilsētas budžeta ieņēmumu un izdevumu pozīcijām.

Lai uzlabotu Valmieras budžeta atklātību, tika veikts darbs Valmierā uz vietas, vācot un apkopojot informāciju par to, kas tieši "slēpjas" zem katras Valmieras pilsētas budžeta ieņēmumu un izdevumu sadaļas.

legūtos rezultātus skatīt 4. nodaļā.

8) Iegūtā informācija tika apkopota un izstrādāti priekšlikumi tās tālākai izmantošanai.

Apkopojot iegūto informāciju, *Delna* konstatēja, ka optimālākais budžeta izdevumu atspoguļošanas veids būtu to uzrādīšana internetā. Tas saistīts ar lielo datu apjomu. Pašvaldības vadītājs M. Kučinskis apsvēra iespēju novietot Domes vestibilā vai Valmieras centrālajā bibliotēkā datoru ar bezmaksas pieslēgumu Domes mājas lapai. Projekta laikā tika izveidoti tabulu paraugi un tie prezentēti pašvaldības administrācijai. Galvenais ierosinājums – lai informācija būtu pieejama pēc iespējas detalizētākā formā. Piemērus skatīt 5. nodaļā.

Otrs *Delnas* ierosinājums ir galveno informāciju apkopot un izdot Valmieras budžeta ceļvedi jeb rokasgrāmatu, kurā konspektīvā veidā tiktu paskaidrotas galvenās budžetu veidojošās sadaļas, pašvaldības ienākumi un izdevumi un cita svarīga informācija. Kā labu budžeta rokasgrāmatas paraugu skatīt Ņujorkas pilsētas budžeta ceļvedi.⁵

9) Ar iegūto pieredzi *Delna* dalījās vairākās konferencēs.

Ziņojums par projektu tika nolasīts konferencē “Atklātas un godīgas politikas veidošanas priekšnosacījumi Zemgalē” Jelgavā 2002. gada jūlijā un divās starptautiskajās konferencēs – “Corruption Prevention: What Society Can Do?” Sanktpēterburgā, Krievijā 2002. gada oktobrī un “Integrity, Transparency and Accountability in Public Sector” Tallinā, Igaunijā 2002. gada novembrī. 2002. gada septembrī notika seminārs Valmieras nevalstiskajām organizācijām “Pilsoniskās sabiedrības iespējas pašvaldību budžeta izstrādes, īstenošanas un kontroles procesā”. Atskaite par projektu tika sniegta arī *Delnas* kopsapulcē 2002. gada decembrī.

⁵ skat. Understanding New York City's Budget: A Guide, at <http://www.ibo.nyc.ny.us/iboreports/understandingbudget.pdf>

3. Valmieras pilsētas budžeta atklātības novērtējums saskaņā ar ESAO vadlīnijām

Ņemot par pamatu ESAO vadlīnijas budžeta atklātības nodrošināšanai, tika izanalizēts Valmieras pilsētas domes budžets. Iegūtie rezultāti ir atspoguļoti 1. tabulā, kur katrai uz pašvaldību attiecināmajai sadaļai iepretim attēlota sadaļā minēto prasību izpilde Valmieras budžetā.

1. tabula

ESAO vadlīnijās budžeta atklātības nodrošināšanai minētās prasības	Prasību izpilde Valmieras pilsētas budžetā
1.1. Budžets	Valmieras pilsētas domes pamatbudžets un speciālais budžets 2002. gadam
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Budžetā vai ar to saistītajos dokumentos ir jāiekļauj detalizēti skaidrojumi par katru ieņēmumu un izdevumu sadaļu. 	Atbilst daļēji. Ir uzrādīta tāme par ieņēmumiem un izdevumiem, bet nav detalizētu skaidrojumu.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Izdevumu sadaļās, uz kurām tas attiecas, jāietver arī nefinansu rādītāji un nefinansu rādītāju prognozes. 	Atbilst daļēji. Nefinansu rādītāju (zeme, ēkas, tehnoloģiskās iekārtas, u.c.) ir uzrādīti. Taču budžetā netiek iekļautas ne prognozes, ne salīdzinājumi pa gadiem.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Budžetā ir jāiekļauj vidēja termiņa prognozes, kas atspoguļo, kā ienākumi un izdevumi attīstīsies vismaz divus gadus pēc saimnieciskā gada beigām. Tāpat konkrētajā budžeta projektā jāizmanto iepriekšējie budžeta pārskati un tur izteiktās prognozes; visas nozīmīgākās novirzes ir jāizskaidro. 	Neatbilst.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Katra sadaļa ir jāpapildina ar salīdzinošu informāciju par reālajiem ieņēmumiem un izdevumiem pagājušā gadā un ieņēmumu un izdevumu jaunajām prognozēm. Tāpat jāveic nefinansu rādītāju salīdzinājums. 	Atbilst daļēji. Gada prognozes (tāme) tiek salīdzināta ar pagājušā gada rādītājiem. Nav nefinansu rādītāju salīdzinājums.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Izdevumiem ir jābūt dotiem bruto vērtībās. Obligāti jānorāda īpašiem mērķiem atvēlētie ieņēmumi un ieņēmumi no maksas pakalpojumiem, nodalot tos no pamatbudžeta. 	Atbilst. Speciālais budžets ir nodalīts no pamatbudžeta.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Izdevumi ir jāklasificē pa administratīvajām vienībām (piem., ministrijām, aģentūrām). Tāpat ir jāsigatavo papildu informācija par 	Atbilst daļēji. Domē šāda informācija tiek apkopota, taču budžeta publiskotajā variantā informācija tiek apkopota un pasniegta tikai pēc

ieņēmumu un izdevumu klasifikāciju atsevišķās ekonomikas un funkciju nozarēs.	ekonomiskās klasifikācijas un valdības funkciju kodiem.
1.2. Pirmsbudžeta pārskats	Netiek veidots.
1.3. Ikmēneša pārskati	Pieejami Valsts Kases mājas lapā internetā (www.vkase.gov.lv)
<ul style="list-style-type: none"> Ikmēneša pārskati atklāj budžeta īstenošanas gaitu. Tie jāizdod četru nedēļu laikā pēc katra mēneša beigām. 	Atbilst.
<ul style="list-style-type: none"> Tajos jānorāda ienākumi un izdevumi konkrētajā mēnesī un gada aizvadītajos mēnešos kopā. Jāsalīdzina ieņēmumu un izdevumu mēneša prognozes ar reālajiem skaitļiem. Jebkurš sākotnējo prognožu labojums ir jānorāda atsevišķi. 	Neatbilst. Pārskatos neparādās informācija par ienākumiem un izdevumiem gada aizvadītajos mēnešos kopā. Prognozes jeb plānotais ar izpildi netiek salīdzināts. Grozījumi atsevišķi netiek norādīti (tie ir pieejami Finanšu ministrijā).
<ul style="list-style-type: none"> Skaitliskajiem rādītājiem jāpievieno īss komentārs. Ir jāizskaidro ikviena nozīmīga nesakritība starp prognozētajiem un reālajiem skaitļiem. 	Neatbilst. Novirzes netiek skaidrotas.
<ul style="list-style-type: none"> Izdevumi ir jāklasificē pa administratīvajām vienībām (piem., ministrijām, aģentūrām). Tāpat ir jā sagatavo papildu informācija par izdevumu un ieņēmumu klasifikāciju katrā ekonomikas un funkciju nozarē. 	Neatbilst. Izdevumi tiek klasificēti pēc valdības funkciju un ekonomiskās klasifikācijas kodiem.
<ul style="list-style-type: none"> Pārskatiem vai ar tiem saistītiem dokumentiem ir jāietver arī ziņas par valdības aizņēmumiem. 	Atbilst. Ziņas par pašvaldības aizņēmumiem parādās.
1.4. Pusgada pārskati	
1.5. Gada pārskats	Valmieras pilsētas domes konsolidētais gada pārskats (ar pielikumiem) 2000. gads
<ul style="list-style-type: none"> Visatbildīgākais dokuments ir budžeta gada pārskats. Vadoties pēc 3.3. punktā izteiktajiem noteikumiem, to auditē Augstākā auditēšanas institūcija. Gada pārskatu izdod sešu mēnešu laikā pēc saimnieciskā gada beigām. 	Atbilst. Pārskatam ir pievienots Valsts kontroles Pašvaldību revīzijas departamenta un zvērināta revidenta atzinums.
<ul style="list-style-type: none"> Gada pārskats demonstrē izpildvaras spējas iekļauties ieņēmumu un izdevumu līmenī, ko budžetā apstiprinājusi dome. Jebkurš sākotnējā budžeta labojums ir jānorāda atsevišķi. 	Neatbilst. Lai arī pārskatā parādās plānotie izdevumi, tas ir precizētais jeb jau grozītais budžeta variants. Sākotnējā budžeta labojumi netiek norādīti atsevišķi. Tātad nevar izsekot līdzdi budžeta izpildes dinamikai un

Gada pārskats ir jāpagatavo tādā pašā formātā, kā gada budžets.	spriest, vai pašvaldība ir spējusi iekļauties Domes apstiprinātajā ieņēmumu un izdevumu līmenī.
<ul style="list-style-type: none"> Gada pārskatā vai ar to saistītajos dokumentos, kur tas ir atbilstoši, jāietver arī nefinansu rādītāji, kā arī jāsalīdzina nefinansu rādītāju prognozes ar gada beigās sasniegtajiem rezultātiem. 	Atbilst daļēji. Gada bilanci ir ietverta nemateriālo ieguldījumu vērtība gada sākumā un beigās. Pārskatā netiek runāts par prognozēm un to izpildījumu.
<ul style="list-style-type: none"> Pārskatā jāparādās salīdzinošai informācijai par pagājušā gada ieņēmumiem un izdevumiem. Tāpat jāveic nefinansu rādītāju salīdzinājums. 	Atbilst daļēji. Pārskatā parādās iepriekšējā gada naudas plūsma (kases izpilde). Nav nefinansu rādītāju salīdzinājums.
<ul style="list-style-type: none"> Izdevumiem ir jāparādās bruto vērtībās. Speciālajam budžetam (īpašiem mērķiem iezīmētie ieņēmumi un ieņēmumi no maksas pakalpojumiem) jānodala atsevišķi. 	Atbilst. Speciālā budžeta ieņēmumi un izdevumi ir nodalīti atsevišķi no pamatbudžeta rādītājiem.
<ul style="list-style-type: none"> Izdevumi ir jāklasificē pa administratīvajām vienībām (piem., ministrijām, aģentūrām). Tāpat ir jāpagatavo papildus informācija par izdevumu un ieņēmumu klasifikāciju pa ekonomikas un funkciju nozarēm. 	Neatbilst. Izdevumi ir klasificēti pēc valdības funkcijām un pēc ekonomiskās klasifikācijas. Nav veikta izdevumu klasifikācija pa administratīvajām vienībām.
<ul style="list-style-type: none"> Gada pārskatā ir visaptveroši jāapskata valdības finansu aktīvus un parādus, nefinansu aktīvus, nodarbināto pensiju saistības un nosacītās saistības. 	Atbilst. Dokumentā ir iekļauts pārskats par debitoru un kreditoru parādiem un uzrādīts pašvaldības saņemto aizņēmumu saraksts. Tāpat arī iekļauts pārskats par līdzekļu izlietojumu neparedzētiem gadījumiem. Visaptveroši apskatīti finansu aktīvi.
1.6. Pirmsvēlēšanu pārskats	Netiek veidots
1.7. Ilgtermiņa pārskats	Analizētajos budžeta dokumentos ilgtermiņa plāni neparādās
2. Speciālie noteikumi	
2.1. Ekonomiskās prognozes	
<ul style="list-style-type: none"> Nepieciešams precīzi formulēt galvenās ekonomiskās prognozes, ieskaitot prognozi par IKP pieaugumu, IKP pieauguma sastāvu, nodarbinātības un bezdarba rādītājiem, tekošo kontu, inflāciju un procentu likmēm (monetāro politiku). 	Neatbilst. Dokumentā ekonomiskās prognozes netiek veiktas.
<ul style="list-style-type: none"> Nepieciešams veikt jūtīguma analīzi par to, kā izmaiņas 	Neatbilst. Tā kā nav prognožu, nav arī jūtīguma analīzes par to, kā izmaiņas

ekonomiskajās ietekmēs budžetu.	prognozēs	tajās ietekmētu budžetu.
2.2. Nodokļu izdevumi		
<ul style="list-style-type: none"> Aprēķinātajam nodokļu izdevumu apjomam jāparādās budžetā kā papildu informācijai. Debates par nodokļu atlaidēm īpašām nozarēm jāiekļauj diskusijā par vispārējiem izdevumiem šajā sfērā, lai tādā veidā paziņotu par budžetā izdarīto izvēli. 		Neatbilst. Nodokļu atlaides, kas tādējādi samazina potenciālos ieņēmumus no nodokļiem, nav atsevišķi uzrādītas.
2.3. Finanšu saistības un finanšu aktīvi		
<ul style="list-style-type: none"> Budžetā, pusgada pārskatā un gada beigu pārskatā jāatspoguļo visas finanšu saistības un finanšu aktīvi. Ikmēneša aizņēmumi jāiekļauj mēneša pārskatos vai ar tiem saistītos dokumentos. 		Atbilst. 2000. gada budžetā un gada pārskatā finanšu saistības un finanšu aktīvi ir atspoguļoti. 2002. gada budžetā tāpat.
<ul style="list-style-type: none"> Aizņēmumus nepieciešams klasificēt pēc naudas vienības, parāda atmaksāšanas termiņa, pēc tā, vai parāds balstīts uz fiksētu vai mainīgu procentu likmi, un pēc tā, vai tas ir pakļauts atmaksāšanai pēc pieprasījuma. 		Atbilst daļēji. Aizņēmumi ir klasificēti latos. Nav uzrādīti atmaksāšanas termiņi visiem kredītiem. Visos gadījumos nav uzrādīta arī informācija par procentu likmēm un atmaksāšanu pēc pieprasījuma.
<ul style="list-style-type: none"> Finanšu aktīvus nepieciešams klasificēt pēc to veida, ieskaitot skaidro naudu, pārdošanai sagatavotos vērtspapīrus (<i>marketable securities</i>), investīcijas uzņēmumos un piešķirtos aizdevumus citiem objektiem. Investīcijas uzņēmumos jāuzskaita atsevišķi. Piešķirtos aizdevumus citiem objektiem nepieciešams uzskaitīt pēc kategorijas, atkarībā no aizdevuma veida; ja iespējams, nepieciešams iekļaut arī informāciju par saistību neizpildi katrā kategorijā. Finanšu aktīvus vajadzētu novērtēt pēc tirgus vērtības. 		Atbilst daļēji. Finanšu aktīvi pēc to veida ir klasificēti. Atsevišķi uzskaitītas arī investīcijas uzņēmumos. Aizdevumi citiem objektiem atspoguļoti daļēji (atlikusī summa, debitoru grupas).
<ul style="list-style-type: none"> Nepieciešams atspoguļot parādu administrēšanas instrumentus, tādus kā priekšapmaksas līgumus un bartera darījumus. 		Neatbilst. Parādu administrēšanas instrumenti nav norādīti visos gadījumos.
<ul style="list-style-type: none"> Budžetā nepieciešams veikt jūtīguma analīzi, kas parāda, kā izmaiņas procentu likmēs un 		Neatbilst. Jūtīguma analīze budžetā neparādās.

ārvalstu valūtas maiņas likmēs ietekmēs finansu izdevumus.	
2.4. Nefinansu aktīvi	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepieciešams atspoguļot nefinansu aktīvus, ieskaitot nekustamo īpašumu un aprīkojumu. 	Atbilst. Nefinansu aktīvi (zeme, ēkas, tehnoloģiskās iekārtas, u.c.) ir uzrādīti un paskaidroti.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nefinansu aktīvi tiek identificēti pēc pilnīgiem, uz uzkrājumiem balstītiem aprēķiniem. Lai to izdarītu, nepieciešama šo aktīvu novērtēšana un atbilstoša nolietojuma grafika izvēle. Novērtēšanas un nolietojuma noteikšanas metodes jāatspoguļo pilnībā. 	Atbilst daļēji. Pārskatā tiek norādīta sākotnējā un atlikusī vērtība uz gada beigām. Tiek parādīts nolietojums (vērtības norakstījumi). Ir norādīts, ka nolietojuma aprēķini ir veikti pēc lineārās metodes, tomēr nav paskaidrots, kas šī ir par metodi. Neparādās arī nolietojuma grafiks.
3. Godaprāts, kontrole un atbildība	
3.1. Grāmatvedības metodes	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Visiem pārskatiem nepieciešams pievienot kopsavilkumu par atbilstīgajām grāmatvedības metodēm. Tajās jāapraksta pārskatu sagatavošanā izmantotā aprēķinu bāze (piemēram, skaidra nauda, uzkrājumi) un jāizskaidro jebkura atkāpe no vispārīgi akceptētās grāmatvedības prakses. 	Atbilst daļēji. Dokumentā ir norādīti divi grāmatvedības uzskates principi – pēc naudas plūsmas un pēc uzkrāšanās principa. Nav izskaidrots, ar ko tās atšķiras. Tāpat nav skaidrs, kāpēc nepieciešams lietot abas, jo lasītājiem nerodas skaidrība, kuri skaitļi ir īstie.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Visos budžeta pārskatos nepieciešams lietot vienu un to pašu grāmatvedības metodi. 	Atbilst.
3.2. Sistēma un atbildība	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lai nodrošinātu pārskatos atspoguļotās informācijas godprātīgumu, nepieciešams ieviest dinamisku iekšējās finansu kontroles sistēmu, ieskaitot iekšējo revīziju (auditu). 	Atbilst. Likumdošana paredz finansu kontroles sistēmu. Valmieras Domē ir izveidota iekšējā audita nodaļa.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jebkurā pārskatā jāiekļauj paziņojums par atbildību, kādu uzņemas finansu nodaļas vadītājs un par pārskata sagatavošanu atbildīgā amatpersona. 	Neatbilst. Dokumentā neparādās 1) kurš sagatavojis pārskatu; 2) kāda ir šīs personas atbildība.
3.3. Revīzija (audits)	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Augstākā revīzijas institūcija pārbauda gada beigu pārskatus saskaņā ar vispārpieņemto revīzijas praksi. 	Atbilst. Valmieras gada beigu finansu pārskata revīzija ir veikta saskaņā ar Latvijā akceptēto revīzijas praksi.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Augstākās revīzijas institūcijas sagatavotos atzinumus rūpīgi 	Atbilst. Saskaņā ar likumu "Par budžetu un finansu vadību" Saeimai

pārbauda parlaments.	tiek iesniegti pārskati par pašvaldību budžetiem (kopā ar Valsts kontroles atzinumu).
3.4. Sabiedrības un domes iesaiste	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Domei jābūt iespējai un nepieciešamajiem resursiem, lai tas spētu efektīvi pārbaudīt jebkuru budžeta pārskatu, ja tas ir nepieciešams. 	Nav informācijas.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Visiem budžeta pārskatiem jābūt publiski pieejamiem, ieskaitot to pieejamību internetā bez maksas. 	Atbilst daļēji. Valmieras budžeta pārskats ir publiski pieejams. Internetā ir pieejams budžeta kopsavilkums.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pašvaldībai aktīvi jāveicina sapratne par budžeta procesu indivīdu un nevalstisko organizāciju vidū. 	Tiek strādāts. Valmieras pašvaldība sadarbojas ar Sabiedrību par atklātību – <i>Delna</i> projektā “Pašvaldību budžetu sabiedriskā apspriešana”. Vēlme ir izrādīta, jācer, ka pietiks arī gribas <i>Delnas</i> ieteikumus budžeta atklātības veicināšanai īstenot praksē.

Veidojot atklāta budžeta modeli, uzmanība jāpievērš ne tikai iepriekš minētajām pozīcijām. Atklātības veicināšanai ir svarīgi, lai budžetā tiktu skaidri norādītas personas, kas atbildīgas par lēmumiem, saistītiem ar izdevumiem, un budžeta operācijām. Jānorāda arī personas, kuras pārrauga un kontrolē budžeta procesu.

Viens no atklātības priekšnosacījumiem ir, lai budžeta dokuments būtu visaptverošs un precīzs, pieejams jebkuram interesentam, kā arī, lai pastāvētu oficiāli “kanāli” pilsoņu iesaistei budžeta veidošanas procesā laikā, kad tiek formulētas budžeta prioritātes un programmas.

Svarīgi, lai budžetā parādītos uzticama un savlaicīga informācija par valdības nodomiem attiecībā uz budžeta līdzekļu izlietošanu un nākotnes politiku, kā arī skaidrojumi, kāpēc līdzekļi piešķirti tieši attiecīgajai pozīcijai.

Ir būtiski uzrādīt arī sasniedzamos mērķus, nepieciešamos administratīvos un cilvēkresursus mērķu sasniegšanai, budžeta procesa fāzes, kā arī neatkarīga eksperta novērtējumu par budžeta izpildi.

4. Valmieras pilsētas budžeta skaidrojums

Lai padarītu Valmieras pilsētas budžetu saprotamu sabiedrībai, *Delna* tikās ar Valmieras pilsētas domes atbildīgajām amatpersonām un ar viņu palīdzību mēģināja noskaidrot, kas tieši atrodas zem katra valdības funkciju un ekonomiskās klasifikācijas koda. Iegūtā informācija ir apkopota zemāk, vispirms paskaidrojot, no kā vispār sastāv Valmieras pilsētas budžets, tad uzrādot, no kādām pozīcijām veidojas pašvaldības ieņēmumi. Nākamajā apakšnodaļā ir dotas pašreiz pieejamās budžeta izdevumu tabulas un paskaidrojumi tabulām, kurus veikusi *Delna* un kuri izskaidro, kas tieši ir domāts ar attiecīgo izdevumu pozīciju. Noslēgumā ir aprakstīta Valmieras pilsētas budžeta sastādīšanas gaita.

4.1. Kas veido pilsētas budžetu?

Saskaņā ar ESAO doto definīciju, *budžets ir svarīgākais valdības dokuments, kurā saskaņoti politikas mērķi ar konkrētiem tās īstenošanas instrumentiem*. Tas nozīmē, ka budžets parāda, ko ievēlētie iedzīvotāju interešu pārstāvji uzskata par svarīgu – piešķirtais naudas daudzums konkrētām izdevumu pozīcijām skaidri norāda, kādas ir valdības prioritātes dažādās sabiedrībai svarīgās dzīves jomās.

Saskaņā ar Latvijas likumdošanu, pašvaldības budžetā katram saimnieciskajam gadam - no 1. janvāra līdz 31. decembrim - tiek ietverti visi pašvaldības iegūtie ieņēmumi, kurus pašvaldība iedala noteiktiem pašvaldības mērķiem. Budžetu sastāda katram saimnieciskajam gadam, tomēr tam jāiekļaujas pašvaldības stratēģiskajā ilgtermiņa attīstības plānā, tāpēc pašvaldībai jābūt skaidrai vīzijai par pilsētas nākotnes attīstību.

Pašvaldības budžets, tāpat kā valsts budžets, sastāv no pamatbudžeta un speciālā budžeta.

Pamatbudžetā tiek iekļauti visi pašvaldības ieņēmumi, kas paredzēti vispārējo izdevumu segšanai, pašvaldības piešķirtais finansējums visiem pašvaldības izdevumiem, kurus paredzēts segt no pamatbudžeta līdzekļiem, kā arī pamatbudžeta ieņēmumu un izdevumu starpība (atlikums no iepriekšējā gada). No pamatbudžeta tiek finansēti arī aizņēmumi, izdevumi parāda apkalpošanai, kā arī izdevumi, kas rodas no garantiju un galvojumu došanas.

Valmieras pamatbudžetā tiek iekļauti pašvaldības ieņēmumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa, nekustamā īpašuma nodokļa par zemi un nekustamā īpašuma nodokļa par ēkām un būvēm, azartspēļu nodokļa, valsts nodevām, pašvaldību nodevām, sodiem un sankcijām, iestāžu sniegtajiem maksas pakalpojumiem, ieņēmumi no pašvaldības telpu iznomāšanas, ieņēmumi no dzīvokļu un komunālajiem pakalpojumiem, citu pašvaldību maksājumiem un mērķdotācijās. Budžetā iekļauts domes piešķirtais finansējums izpildvaras institūciju, izglītības, sociālās nodrošināšanas un veselības aprūpes, komunālās saimniecības un brīvā laika, sporta, kultūras un reliģijas izdevumiem. Tiek uzrādīts arī atlikums no iepriekšējā gada. No pamatbudžeta tiek maksāti arī

procentu maksājumi par aizdevumiem un kredītiem, maksājumi pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā, aizdevumu atmaksa.

Speciālajā budžetā tiek ietverts finansējums īpaši iezīmētiem pašvaldības mērķiem. Speciālie budžeti tiek veidoti, ja likums paredz izdevumu segšanu no īpašiem mērķiem iezīmētiem ieņēmumu avotiem, ja pašvaldība ir saņēmusi dotāciju vai dāvinājumu ar norādītu mērķi, ja budžeta institūcija sniedz maksas pakalpojumus, par kuriem saņemtie ieņēmumi ir pietiekami lieli, lai izveidotu atsevišķu speciālā budžeta kontu.

Valmierā ir vairāki speciālie budžeti:

- ⇒ *privatizācijas fonds*: tajā iekļauti īpaši iezīmētie ieņēmumi no privatizācijas, kas tiek izlietoti fonda uzturēšanai un funkciju pildīšanai;
- ⇒ *autoceļu fonds*: tie ir ieņēmumi no akcīzes nodokļa, kuru iekasē valsts. Šis budžets tiek izlietots pašvaldības ceļu un ielu uzturēšanai un kapitālajam remontam, satiksmes drošības nodrošināšanai pilsētā un citiem mērķiem;
- ⇒ *dabas resursu nodokļa fonds*: fondā tiek ieskaitīta daļa no dabas resursu nodokļa, kuru iekasē valsts. Fonda līdzekļi tiek izlietoti vides aizsardzības un vides labiekārtošanas pasākumiem, kuros ietilpst arī, piemēram, parku veidošana;
- ⇒ *pārējie speciālie budžeti*:
 - Valsts Kultūrkapitāla fonda piešķirts finansējums muzejam;
 - Valmieras foruma speciālais budžets;
 - Pansionāta "Valmiera" speciālais budžets (85% no katras valsts piešķirtās pensijas pensionātā dzīvojošajai personai tiek pārskaitīti pensionāta speciālajam budžetam);
 - speciālais budžets ZAAO projekta dokumentācijai.

Speciālo budžetu īpatnība ir tā, ka, ja budžetā uz gada beigām palicis atlikums, t.i., redzams, ka līdzekļi netiks iztērēti tur, kur bija iepļānots – šo atlikumu var pārskaitīt uz nākamā gada sākumu. Pamatbudžetā pastāv budžeta sabalansētības princips, t.i., budžeta izdevumiem jābūt tādiem pašiem kā ieņēmumiem.

Pie speciālajiem budžetiem tiek pieskaitīti arī **ziedojumi un dāvinājumi** – tas nozīmē, ka ziedojumam ir konkrēts mērķis un tas arī jāizlieto šim mērķim. Piemēram, pensionātam "Valmiera" ir izveidojusies veiksmīga sadarbība ar Vāciju, kā rezultātā tas saņem ziedojumus no Vācijas pensionāta renovācijai.

Pašvaldībai ir tiesības ņemt **aizņēmumus** un izmantot **ārvalstu finansiālo palīdzību**. Lai saglabātu vispārējo ekonomisko līdzsvaru, Ministru kabinets nosaka pašvaldībām maksimālos aizņēmumu un garantiju apjomus. Likums "Par budžeta un finanšu vadību" nosaka, ka pašvaldība var ņemt aizņēmumus Latvijā vai ārvalstīs, izlaižot vērtspapīrus vai noslēdzot aizņēmuma līgumus. Pašvaldība, lai segtu īslaicīgu pašvaldības finanšu līdzekļu deficītu, var ņemt īstermiņa aizņēmumu no valsts budžeta (Valsts kases) – šie aizņēmumi pašvaldībai jāatmaksā līdz saimnieciskā gada beigām. Lai īstenotu ekonomiskās un sociālās programmas, kurām nepieciešamas investīcijas, pašvaldības var ņemt ilgtermiņa aizņēmumus. Šāda veida aizņēmumus nedrīkst izmantot pašvaldības pastāvīgo (kārtējo) izdevumu segšanai.

Valmieras dome ir noslēgusi vairākus kredītīgumus, piemēram, ar Eiropas Rekonstrukcijas un Attīstības banku, vācu uzņēmēju Bruno Kleini, PBLA pārstāvniecību Rīgā, Valsts kasi. Kredīti nepieciešami skolu remontam, sociālās aprūpes iestāžu veidošanai, komunālās saimniecības pakalpojumu kvalitātes uzlabošanai, u.c.

Saskaņā ar likumu "Par pašvaldību budžetiem" pašvaldība var sniegt **galvojumus**. Saskaņā ar domes apstiprinātiem noteikumiem, Valmieras dome izsniedz galvojumus studentiem studiju kredīta saņemšanai.

4.2. Ieņēmumi: no kurienes nauda nāk?

Valmieras pašvaldības ieņēmumi uz 2002. gadu tika plānoti 9 724 203 LVL apmērā. To sadalījums ir sekojošs:

4.2.1. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

Iedzīvotāju ienākumu nodoklis veido lielāko Valmieras budžeta ieņēmumu daļu – tas sastāda ap 80% no Valmieras tekošā gada ienākumiem.

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa pārskaitīšanas kārtība ir sarežģīta, tā apgrūtinot arī ieņēmumu plānošanas procesu. Šis nodoklis tiek administrēts caur Valsts Kasi. Tā nosaka kārtību, kādā pašvaldība savu nodokļa daļu saņems. Tiek izmantoti sarežģīti aprēķini, kā rezultātā, piemēram, 2002. gadā Valmiera no valsts saņem ienākuma nodokļa daļu, kas aprēķināta uz 2000. gadā ieskaitītā nodokļu apjoma bāzes. Līdz ar to nepastāv tiešas korelācijas starp iepriekšējā gadā pašvaldības teritorijā iekasētā nodokļa apjomu un sekojošajā gadā saņemto naudas daudzumu.

Valmieras budžetā parādās divas sadaļas: viena ir iedzīvotāju ienākuma nodoklis, kas ir pašvaldības saņemtā summa par pārskata periodu (tiek ieskaitīts katru mēnesi), bet otra – iedzīvotāju ienākuma nodokļa pārpilde par iepriekšējiem periodiem.

4.2.2. Nekustamā īpašuma nodoklis

Nekustamā īpašuma nodoklis dalās divās daļās. Pirmais ir nekustamā īpašuma nodoklis par zemi. Valmieras budžetā parādās divas ar šo nodokli saistītas pozīcijas – uz pirmo attiecas maksājumi par attiecīgo gadu, bet uz otro - parāda maksājumi par iepriekšējiem gadiem un soda procenti par aizkavēto maksājumu. Nodoklis par zemi ir noteikts 1,5% apmērā no zemes kadastrālās vērtības.

Otrs ir nekustamā īpašuma nodoklis par ēkām un būvēm, kas tiek izmantotas saimnieciskajai darbībai. Ieņēmumi no tā dalās divās daļās – tāpat kā iepriekš minētajā gadījumā.

Pamatojoties uz saistošajiem noteikumiem, Valmieras pilsētas dome var piešķirt nodokļa atvieglojumus represētajām personām, nestrādājošiem, vientuļiem pensionāriem, kuru pensija nepārsniedz 60 LVL un I un II grupas invalīdiem.

4.2.3. Nodokļi par atsevišķiem pakalpojumu veidiem

Valmierā tiek iekasēts azartspēļu nodoklis - pašvaldībai pienākas 25% no aprēķinātās nodokļa summas teritorijā. Valmierā azartspēļu nodoklis tiek iekasēts no spēļu automātiem un naudu pašvaldība saņem katru mēnesi.

Gadījumos, kad notiek izlozes, pašvaldība iekasē izložu nodokli, tomēr, tā kā pašvaldība nezina, vai tādas nākamajā gadā tās teritorijā notiks, šis nodoklis ieņēmumos netiek plānots.

4.2.4. Valsts un pašvaldību nodevas un maksājumi

Valmierā tiek iekasētas divas valsts nodevas:

- ⇒ par iedzīvotāju reģistrāciju dzīvesvietā (pierakstu);
- ⇒ par civilstāvokļa aktu reģistrāciju, grozīšanu un papildināšanu (to veic Dzimtsarakstu nodaļa).

Saskaņā ar Latvijas likumdošanu, pašvaldība var noteikt savas – pašvaldības nodevas un arī to likmi, pirms tam saskaņojot to ar Finanšu Ministriju. Valmieras pilsētas dome ir noteikusi piecas pašvaldības nodevas:

- ⇒ par tirdzniecību publiskās vietās (masu pasākumos);
- ⇒ par domes izsniegtajiem oficiālajiem dokumentiem un kopijām;
- ⇒ par suņu un kaķu uzturēšanu;
- ⇒ par būvatļaujas saņemšanu;
- ⇒ par ēku pieņemšanu ekspluatācijā.

Nodeva par būvatļaujas saņemšanu reāli netiek iekasēta, lai nebremzētu Valmieras pilsētas apbūves attīstību.

4.2.5. Sodi un sankcijas

Valmieras budžeta ieņēmumos tiek iekļautas divu veidu soda naudas:

- ⇒ *administratīvie sodi*: par tiem lemj administratīvā komisija. Pie šiem sodiem pieder tādi sodi kā, piemēram, soda nauda par apkārtnes nesakārtošanu, huligānisku uzvedību u.c.;
- ⇒ *CSDD sodi*: tiek uzlikti, piemēram, par automašīnas atstāšanu neatļautā vietā). Šāda veida soda naudas ieviestas tikai šogad un pašvaldība saņem 30% no iekasētās summas.

4.2.6. Pārējie nenodokļu ieņēmumi

Valmieras pašvaldībai ir ieņēmumi no pašvaldībai piederošo dzīvokļu izīrēšanas. Lielākā daļa māju Valmierā atrodas SIA "Valmieras Namsaimnieks" pārziņā, kas ir 100% pašvaldības uzņēmums.

4.2.7. Norēķini ar pašvaldību budžetiem

Valmieras pašvaldība saņem finansu līdzekļus no citām pašvaldībām par divu veidu pakalpojumiem:

- ⇒ par izglītības iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem;
- ⇒ par sociālās palīdzības iestāžu pakalpojumiem.

Par katru Valmieras pilsētas skolas vai bērnu dārza audzēkni, kas nav pierakstīts Valmierā, no citām pašvaldībām tiek pieprasīts segt bērna skološanas izmaksas. Valmieras Dome pieprasīto summu aprēķina, ņemot vērā plānotos izglītības izdevumus – algas, sociālos maksājumus, mācību grāmatu iegādi un citus uzturēšanas izdevumus. Izdevumu summa tiek izdalīta uz bērnu skaitu.

2002. gadā Valmiera bija apstiprinājusi šādas viena audzēkņa uzturēšanas izmaksas:

- pamatizglītības un vidējās izglītības iestādēs 126 Ls
- Valmieras vakara vidusskolā 105 Ls
- bērnudārzos 346 Ls
- specializētajos bērnudārzos 32 Ls
- interešu izglītības iestādēs 76 Ls.

Kad maksājumu no citām pašvaldībām ir saņemti, tie tiek ieskaitīti izglītības budžeta “katlā” un “sajaukti kopā” ar pašas Valmieras pašvaldības paredzēto finansējumu izglītībai. Pēc katras skolas gada budžeta tāmes apstiprināšanas, kopīgā summa tiek sadalīta pa skolām. Tātad princips “nauda seko līdz skolēnam” nav jāuztver burtiski, jo katrai skolai katru gadu ir savādākas nepieciešamības un tai pēc pašvaldības iespējām tiek piešķirts tik liels finansējums, cik nepieciešams. Piemēram, ja skolā tiek veikts kapitālais remonts, tad tai piešķirtā naudas summa nenoliedzami būs lielāka nekā nākamajā gadā, kad remonts vairs netiek veikti. Izglītības budžeta sadalē vairs netiek ņemts vērā tas, cik konkrētajā skolā mācās bērni no citām pašvaldībām.

Savstarpējie maksājumi par sociālo iestāžu sniegtajiem pasākumiem notiek pēc līdzīgas procedūras. Tā kā šeit maksājumi nāk tikai par pansionāta iedzīvotājiem un tas Valmierā ir tikai viens, tad maksājumu ceļam izsekot līdz ir vieglāk.

4.2.8. Norēķini ar valsts pamatbudžetu.

Valmiera no valsts saņem sekojošas mērķdotācijas (ienākumus ar konkrēti noteiktu mērķi):

- ⇒ pedagogu atalgojumam;
- ⇒ interešu izglītībai;
- ⇒ 5-6 gadīgu bērnu apmācībai bērnudārzos;
- ⇒ diviem specializētajiem bērnudārziem (bērniem ar īpašām vajadzībām - “Bitīte”, “Buratīno”);
- ⇒ vājdzirdīgo bērnu internātskolai;
- ⇒ kultūras nama pašdarbības kolektīvu vadītāju atalgojumam;
- ⇒ mūzikas, mākslas, sporta skolu pedagogu atalgojumam.

4.3. Izdevumi: kur nauda aiziet?

Veidojot budžetu, pašvaldībai jākontrolē, vai konkrētām pozīcijām izdalītie līdzekļi spēj segt pašvaldībai deleģēto uzdevumu izpildi, kuri, saskaņā ar likumu "Par pašvaldībām", pilsētu pašvaldībām ir sekojoši:

- ⇒ organizēt iedzīvotājiem komunālos pakalpojumus (ūdensapgāde un kanalizācija; siltumapgāde; sadzīves atkritumu savākšana, izvešana, glabāšana vai pārstrāde; notekūdeņu savākšana, novadīšana un attīrīšana);
- ⇒ gādāt par savas administratīvās teritorijas labiekārtošanu un sanitāro tīrību (ielu, ceļu un laukumu būvniecība, rekonstruēšana un uzturēšana; ielu, laukumu un citu publiskai lietošanai paredzēto teritoriju apgaismošana; parku, skvēru un zaļo zonu ierīkošana un uzturēšana; industriālo atkritumu savākšanas un izvešanas kontrole; pretplūdu pasākumi; kapsētu un beigto dzīvnieku apbedīšanas vietu izveidošana un uzturēšana);
- ⇒ noteikt kārtību, kādā izmantojami publiskā lietošanā esošie meži un ūdeņi, ja likumos nav noteikts citādi;
- ⇒ gādāt par iedzīvotāju izglītību (iedzīvotājiem noteikto tiesību nodrošināšana pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības iegūšanā; pirmsskolas un skolas vecuma bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs; organizatoriska un finansiāla palīdzība ārpuskolas mācību un audzināšanas iestādēm un izglītības atbalsta iestādēm u.c.);
- ⇒ rūpēties par kultūru un sekmēt tradicionālo kultūras vērtību saglabāšanu un tautas jaunrades attīstību (organizatoriska un finansiāla palīdzība kultūras iestādēm un pasākumiem, atbalsts kultūras pieminekļu saglabāšanai u.c.);
- ⇒ nodrošināt veselības aprūpes pieejamību, kā arī veicināt iedzīvotāju veselīgu dzīvesveidu;
- ⇒ nodrošināt iedzīvotājiem sociālo palīdzību (sociālo aprūpi) (sociālā palīdzība maznodrošinātām ģimenēm un sociāli mazaizsargātām personām, veco ļaužu nodrošināšana ar vietām pensionātos, bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs, bezpajumtnieku nodrošināšana ar naktsmītni u.c.);
- ⇒ kārtot aizbildnības, aizgādības un adopcijas lietas, kā arī ar audžuģimenēm saistītos jautājumus;
- ⇒ sniegt palīdzību iedzīvotājiem dzīvokļa jautājumu risināšanā;
- ⇒ sekmēt uzņēmējdarbību attiecīgajā administratīvajā teritorijā, rūpēties par bezdarba samazināšanu;
- ⇒ izsniegt atļaujas un licences uzņēmējdarbībai, ja tas paredzēts likumos;
- ⇒ gādāt par sabiedrisko kārtību, apkarot žūpību un netiklību;
- ⇒ saskaņā ar attiecīgās pašvaldības teritorijas plānojumu noteikt zemes izmantošanas un apbūves kārtību;
- ⇒ pārzināt būvniecību attiecīgajā administratīvajā teritorijā;
- ⇒ veikt civilstāvokļa aktu reģistrāciju;
- ⇒ savākt un sniegt valsts statistikai nepieciešamās ziņas;
- ⇒ organizēt tiesu piesēdētāju vēlēšanas un veikt nepieciešamos pasākumus vietējās pašvaldības domes (padomes) vēlēšanās;
- ⇒ veikt attiecīgajā administratīvajā teritorijā dzīvojošo bērnu uzskaiti;
- ⇒ īstenot bērnu tiesību aizsardzību attiecīgajā administratīvajā teritorijā

Tā kā pašvaldības budžeta līdzekļi ir ierobežoti, t.i., tās izdevumi nedrīkst būt lielāki par ieņēmumiem, bet pašvaldībai jāspēj nodrošināt visu šo funkciju izpildi, pašvaldībai katra uzdevuma ietvaros jādefinē prioritātes.

Pašvaldības izdevumi ir visi tās izdarītie maksājumi pašvaldībai uzticēto uzdevumu pildīšanai. Valmieras pilsētas 2002. gada plānotie izdevumi ir 9 675 597 LVL.

Izdevumi pašvaldības oficiālajos dokumentos parasti tiek dalīti pēc diviem kodiem. Viens ir dalījums pēc tā sauktajām valdības funkcijām. Tas nozīmē, ka tādu Valmieras iestāžu, kā Muzeja, Bibliotēkas un Kultūras nama izdevumi tiek apvienoti, jo visas šīs iestādes veic vienotu "brīvā laika, sporta, kultūras un reliģijas" funkciju. Otrs dalījums ir pēc t.s. ekonomiskās klasifikācijas. Lielākoties izdevumi tiek klasificēti piecās lielās sadaļās: 1) atalgojums; 2) komandējumu un dienesta braucienu izdevumi; 3) preču un pakalpojumu apmaksa; 4) subsīdijas un dotācijas; 5) kapitālieguldījumi.

Viena no budžeta pārskata nepilnībām ir tā, ka tajā neparādās informācija, kādas iestādes ir iekļautas konkrētajā funkciju budžetā, un – pats galvenais – neparādās vērtīgā informācija par katras iestādes tēriņiem. Tālāk tekstā tiek ievietotas 2002. gada Valmieras pilsētas precizētā (grozītā) pamatbudžeta tabulas ar plānotajiem izdevumiem. Katra budžeta sadaļai ir pievienota *Delnas* apkopotā informācija, par to, kas "slēpjas" zem katra skaitļa.

Šis ir uzskatāms paraugs kā veidot budžeta publisko pārskatu. Ikviens cipars ir jāizskaidro. Visai informācijai ir jāparādās pēc iespējas detalizētākā veidā. Šis ir budžeta skaidrojums, kas balstās uz pašreiz lietotajām datu atspoguļošanas tabulām. Ziņojumā tālāk tiek norādīti arī *Delnas* ierosinājumi šo tabulu maiņai, lai informācija pirmkārt un galvenokārt tiktu atspoguļota pa pašvaldības iestādēm.

Budžeta skaidrojumā netiek detalizēti atspoguļoti visi skaitļi, bet gan tikai tā informācija, kas *Delnai* likās būtiska. Šis ir jāuztver kā informācijas apkopošanas paraugs un pierādījums pret budžeta atklātību skeptiski noskaņotajiem, ka informāciju ir iespējams apkopot un skaidrot sabiedrībai viegli saprotamā formā. *Delna* neuzņemas atbildību par atspoguļoto datu patiesumu.

4.3.1. Vispārējie valdības dienesti

2. tabula

Kods	Izdevumu nosaukums	
01.000	VISPĀRĒJIE VALDĪBAS DIENESTI⁶	455382⁷
1100	Atalgojumi	199707 ⁸
1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	52103
1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	7000 ⁹
1400	Pakalpojumu apmaksas	105452
1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	39800
1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	300
2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
2100	Kredītu % nomaksa	0
2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
3000	Subsīdijas un dotācijas	12370
3100	Subsīdijas	
3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	12370 ¹⁰
3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
4000	Kapitālie izdevumi	34900 ¹¹

⁶ Šai budžeta sadaļai ir pakļauta tikai viena iestāde - Valmieras pilsētas dome.

⁷ No visiem budžeta izdevumiem izpildvarai tiek tērēti ~12%.

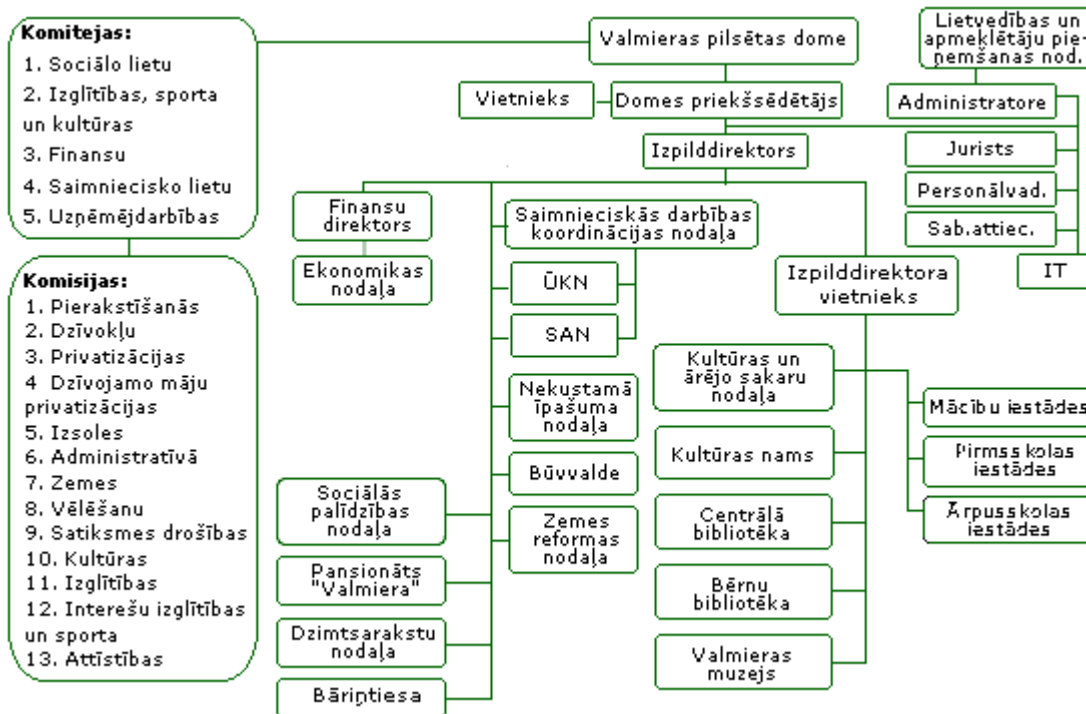
⁸ Šajā budžeta sadaļā ir iekļauts atalgojums 1) Valmieras pilsētas domes deputātiem, 2) Domes priekšsēdētājam, 3) Priekšsēdētāja vietniekam, 4) Izpilddirektoram, 5) Finanšu direktoram, 6) Finanšu ekonomikas nodaļas darbiniekiem, 7) Saimnieciskās darbības koordinācijas nodaļas darbiniekiem, 8) daļai Nekustamā īpašuma nodaļas darbinieku, 9) Rajona padomes Attīstības daļas lielākajai daļai darbiniekiem; 10) Izpilddirektora vietniekam, 11) Kultūras sporta un ārējo sakaru nodaļas darbiniekiem, 12) Juristam, 13) Personāla vadītājam, 14) Sabiedrisko attiecību speciālistam, 15) IT projektu vadītājam, 16) Domes administratoram, 17) Lietvedības un apmeklētāju apkalpošanas nodaļas darbiniekiem un 18) Dzimtsarakstu nodaļas darbiniekiem.

⁹ Šiem tēriņiem 2000. gadā tika izdoti 7 573 Ls, 2001. gadā – 7 433 Ls, 2002. gadā (plānotais) - 7 000 Ls.

¹⁰ Domes budžeta subsīdiju un dotāciju sadaļā parādās pašvaldības sniegtais finansējums sabiedrisko organizāciju atbalsta centra "Stratēģija" darbības nodrošināšanai.

6000	Zemes iegāde	
7000	Investīcijas	3750 ¹²
8000	Valsts (pašvaldību) budžeta izdevumi un atmaksas	

Valmieras pilsētas domes struktūra:

2002. gadā no Domes budžeta veiktas biedru maksas Latvijas Pašvaldību savienībā 6000 Ls apmērā. Savukārt 4 000 Ls tikuši samaksāti zvērinātam revidentam par konsolidētā gada pārskata audita veikšanu.

4.3.2. Sabiedriskā kārtība un drošība, tiesību aizsardzība

3. tabula

03.000	SABIEDRISKĀ KĀRTĪBA UN DROŠĪBA, TIESĪBU AIZSARDZĪBA	5500
1100	Atalgojumi	0
1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	0
1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	0
1400	Pakalpojumu apmaksas	0
1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	0
1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	0
1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	0
2000	Maksājumi par izdevumiem un kredītiem	0

¹¹ 2002. gadā viens no lielākajiem kapitālajiem ieguldījumiem bija jaunas informācijas tehnoloģijas sistēmas ieviešana grāmatvedībā. Jauna grāmatvedības programma "Navision Attain" tika iegādāta par 20 400 Ls.

¹² Kapitāla daļu iemaksas Vidzemes attīstības aģentūrā 3 750 Ls vērtībā.

2100	Kredītu % nomaksa	0
2130	Kredītu % nomaksa komercbankām	0
2140	Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases	0
2190	Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām	0
2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	0
2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	0
3000	Subsīdijas un dotācijas	5500
3100	Subsīdijas	0
3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	0
3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	5500
3500	Dotācijas iedzīvotājiem	0
3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	0
4000	Kapitālie izdevumi	0
6000	Zemes iegāde	0
7000	Investīcijas	0
8000	Valsts (pašvaldību) budžeta izdevumi un atmaksas	0

Valmieras budžetā parādās tikai viena izdevumu pozīcija – dotācijas 5500 LVL apmērā, kas no pašvaldības budžeta tiek piešķirtas Valsts policijas Valmieras nodaļai. Tā kā valsts policija neatrodas pašvaldības pārraudzībā un pašvaldībā nav tās galvenais finansētājs, Valmieras pašvaldība katru gadu sniedz finansiālu ieguldījumu Valmieras nodaļas darbības nodrošināšanai (spectēri, transporta izdevumi, u.c.), lai tā savukārt uzraudzītu sabiedrisko kārtību pilsētā. 2002. gadā policijai piešķirti papildus līdzekļi no rezerves fonda novērošanas kameru iegādei. No rezerves fonda arī piešķirts finansējums Valmieras policijas pārvaldes sporta klubam, kas ir tā izdevumi starptautiskās sacensībās un ko Dome nolēma apmaksāt, jo tika uzrādīti labi rezultāti.

4.3.3. Izglītība

4. tabula

04.000	IZGLĪTĪBA	4393245 ¹³
1100	Atalgojumi	2353887
1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	613242
1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	3270
1400	Pakalpojumu apmaksas	154151
1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	0
1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	578143
1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	21907
2000	Maksājumi par izdevumiem un kredītiem	0
2100	Kredītu % nomaksa	0
2130	Kredītu % nomaksa komercbankām	0
2140	Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases	0
2190	Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām	0
2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	0
2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	0

¹³ Izglītībai Valmierā tiek piešķirti ~44% budžeta līdzekļu.

	3000	Subsīdijas un dotācijas	10450
	3100	Subsīdijas	0
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	0
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	7050 ¹⁴
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	3400 ¹⁵
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	0
	4000	Kapitālie izdevumi	271195
	6000	Zemes iegāde	0
	7000	Investīcijas	387000
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	0
04.120		Specializētās pirmsskolas bērnu iestādes¹⁶	935078
	1100	Atalgojumi	500916 ¹⁷
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	130704
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
	1400	Pakalpojumu apmaksas	28764
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	248503
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	505
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	0
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	25686 ¹⁸

¹⁴ No izglītības budžeta arī tiek sniegts finansējums Vidzemes augstskolas mācību procesa daļējai nodrošināšanai un informācijas centra darbībai. 2002. gadā tas sastādīja 7 050 Ls.

¹⁵ Internātskolas skolēniem apmaksātie ceļa izdevumi.

¹⁶ 1. pilsētas bērnudārzs; 2. pilsētas b/d "Ezītis"; 3. pilsētas b/d "Sprīdītis"; specializētais b/d "Bīfīte"; 5. pilsētas b/d "Vālodzīte"; 6. pilsētas b/d; 8. pilsētas b/d "Pienenīte"; 9. pilsētas b/d "Krācītes"; specializētais b/d "Buratīno"

¹⁷ Plānotais pedagoģisko darbinieku skaits 2003. gadā - 115; tehnisko darbinieku – 135. Piecgadīgo un sešgadīgo apmācībai un specializēto b/d pedagogiem atalgojumu maksā valsts.

	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta izdevumi un atmaksas	
04.211		Sākumskolas, pamatskolas, vidusskolas¹⁹	2490742
	1100	Atalgojumi	1262034 ²⁰
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	328381
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	620
	1400	Pakalpojumu apmaksas	83789
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	192854
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	19702
	2000	Maksājumi par izdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	0
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	216362 ²¹
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	387000 ²²

¹⁸ 2002. gadā lielākie kapitālie remontu tika veikti b/d "Buratīno" (14 500 Ls), b/d "Krācītes" (6 000 Ls). Abi bērnu dārzi pieslēgti pilsētas apkures sistēmai.

¹⁹ Valmieras ģimnāzija; Pārgaujas ģimnāzija; Valmieras sākumskola; Pārgaujas sākumskola; Valmieras Viestura vidusskola; Valmieras 2. vidusskola; Valmieras 5. vidusskola; Valmieras vakara vidusskola

²⁰ Plānotās skolotāju štata vietas 2003. gadā – 500,67; administratīvi pedagoģiskie darbinieki – 87,04. Atalgojumu skolotājiem, izņemot sociālajiem pedagogiem, maksā valsts. Pašvaldība maksā 10% algu pielikumu Valmieras ģimnāzijas un Pārgaujas ģimnāzijas pedagogiem sakarā ar to, ka tās ir ieguvušas rajona ģimnāzijas statusu, bet vēl nav valsts ģimnāzijas statusā. Skolās saimnieciskā personāla štata vienības – 223.

²¹ Par 2001. gadā notikušo remontu 5. vidusskolā tika apmaksāts parāds 150 000 Ls apmērā. Pārgaujas ģimnāzijas kapitālajam remontam tika tērēti 8 300 Ls, pamatojoties uz 2001. gada līgumu ar Pasaules Banku par līdzfinansējumu PB izdevumam skolas remontam.

	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
04.213		Speciālās internātskolas²³	409404
	1100	Atalgojumi	260628
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	67978
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	150
	1400	Pakalpojumu apmaksas	7524
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	69174
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	550
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	3400
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	3400
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
04.421		Bērnu mūzikas un mākslas skolas²⁴	239871
	1100	Atalgojumi	148485
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	38741
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
	1400	Pakalpojumu apmaksas	11206
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	13376
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	650
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0

²² 2002. gadā no valsts budžeta tika saņemta mērķdotācija 387 000 Ls apmērā sporta halles celtniecībai pie Pārgaujas sākumskolas. Šīs halles celtniecības finansējumā pašvaldība piedalījās ar 36 000 Ls līdzfinansējumu.

²³ Valmieras vārdzirdīgo bērnu internātskola
Pārējie interešu izglītības pasākumi (Valmieras jaunatnes centrs "Vinda", Tehniskās jaunrades centrs). Šajā budžetā ietilpst arī interešu izglītības pulciņi skolās. Pulciņu vadītāju atalgojumu apmaksā valsts

²⁴ Valmieras Mākslas vidusskola; Valmieras Mūzikas skola.

	2130	Kredītu % nomaksa komercbankām	
	2140	Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases	
	2190	Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	0
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	27413 ²⁵
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
04.422		Sporta skolas²⁶	143142
	1100	Atalgojumi	67477
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	17604
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	2500
	1400	Pakalpojumu apmaksas	11381
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	42906
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	100
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	Kredītu % nomaksa komercbankām	
	2140	Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases	
	2190	Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	0
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	1174
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
04.423		Pārējie interešu izglītības pasākumi²⁷	175008

²⁵ Pie 2002. gada kapitālajiem ieguldījumiem pieskaitāms remonts Mākslas skolā.

²⁶ Bērnu sporta skola

1100	Atalgojumi	114347
1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	29834
1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
1400	Pakalpojumu apmaksas	11487
1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	11330
1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	400
2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
2100	Kredītu % nomaksa	0
2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
3000	Subsīdijas un dotācijas	7050
3100	Subsīdijas	
3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	7050
3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
4000	Kapitālie izdevumi	560
6000	Zemes iegāde	
7000	Investīcijas	
8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	

Štata vienību skaits katru gadu izglītības iestādēs tiek pakļauts tā saucamajai tarifkācijai. Atkarībā no bērnu skaita, katru gadu mainās arī pasniedzēju un tehniskā personāla skaits.

4.3.4. Veselības aprūpe

5. tabula

05.000	VESELĪBAS APRŪPE	46000
1100	Atalgojumi	0
1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	0
1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	0
1400	Pakalpojumu apmaksas	0
1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	0
1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	0
1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	0
2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
2100	Kredītu % nomaksa	0
2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	0
2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	0

²⁷ Valmieras jaunatnes centrs "Vinda", Tehniskās jaunrades centrs, interešu izglītības pulciņi skolās. Pulciņu vadītāju atalgojumu apmaksā valsts

2190	Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām	0
2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	0
2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	0
3000	Subsīdijas un dotācijas	46000
3100	Subsīdijas	0
3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	0
3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	46000
3500	Dotācijas iedzīvotājiem	0
3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	0
4000	Kapitālie izdevumi	0
6000	Zemes iegāde	0
7000	Investīcijas	0
8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	0

Pie valdības funkcijas "Veselības aprūpe" Valmieras budžetā parādās tikai viens izdevums – dotācija 46 000 LVL apmērā slimnīcām. 2002. gada plānotajā budžetā šī dotācija tiek piešķirta Valmieras centrālās slimnīcas Rehabilitācijas centram. Šo budžeta sadaļu pārrauga Domes Sociālās palīdzības nodaļa.

4.3.5. Sociālā apdrošināšana un sociālā nodrošināšana.

6. tabula

06.000	SOCIĀLĀ APDROŠINĀŠANA UN SOCIĀLĀ NODROŠINĀŠANA	545411²⁸
1100	Atalgojumi	79638
1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	21362
1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	500
1400	Pakalpojumu apmaksas	11660
1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	0
1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	52150
1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	140
2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
2100	Kredītu % nomaksa	0
2130	Kredītu % nomaksa komercbankām	0
2140	Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases	0
2190	Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām	0
2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	0
2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	0
3000	Subsīdijas un dotācijas	287700
3100	Subsīdijas	0
3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	0
3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	6600
3500	Dotācijas iedzīvotājiem	281100
3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	0

²⁸ Valmieras izdevumi sociālajai nodrošināšanai kopā ar veselības aprūpi sastāda ~13% no izdevumiem. Ar šo līdzekļu administrēšanu nodarbojas Domes Sociālās palīdzības nodaļa.

	4000	Kapitālie izdevumi	92261
	6000	Zemes iegāde	0
	7000	Investīcijas	0
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	0
06.150		Valsts sociālie pabalsti, kompensācijas un sociālā palīdzība²⁹	287700
	1100	Atalgojumi	
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
	1400	Pakalpojumu apmaksa	
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	287700
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	

²⁹ Aptuveni puse no finansējuma – 287 700 LVL ir pašvaldības dotācija sociālajiem pabalstiem, kompensācijām un sociālajai palīdzībai. Sociālā budžeta aprūpē ir aptuveni 7 000 cilvēku (ap 500 – 600 trūcīgo ģimeņu). Valmierā par trūcīgu iedzīvotāju tiek uzskatīts tas, kura ienākumi mēnesī (uz vienu mājsaimniecības locekli) ir zem 26,67 LVL. Ar 1. janvāri varētu stāties spēkā jauni MK noteikumi, kur noteikts, ka trūcīga ir tā persona ir tas, kuras rīcībā esošie ienākumi ir zem 21 LVL mēnesī – tas nozīmē, ka palielināsies sociālā budžeta izdevumi un tāpēc varētu samazināties finansējums, piemēram, pensionāriem, jo sociāli maznodrošinātie ir sociālā budžeta prioritāte.

Pašvaldība var piešķirt 4 veidu sociālo palīdzību: trūcīgo ģimeņu sociālais pabalsts, dzīvokļa pabalsts, pabalsts aprūpei, apbedīšanas pabalsts. Vēl pašvaldības izdevumos var iekļaut pabalstu pārtikai un ēdināšanai, bērnu audzināšanai un izglītošanai, izdevumu segšanai par medicīniskiem pakalpojumiem. Sociālās aprūpes pienākumu pašvaldība daļa ar valsti, t.i., tā neveic pilnīgi visu sociālo aprūpi. Īpaša mērķgrupa ir invalīdi. No pašvaldības budžeta tiek segti bāreņu uzturēšanas izdevumus.

Valsts pabalsti un kompensācijas, kas nav pašvaldības pārziņā, ir sekojoši: pensijas, sociālās apdrošināšanas pabalsti (slimības pabalsts, maternitātes pabalsts, atlīdzība par darbaspēju zaudējumu, atlīdzība par apgādnieka zaudējumu, apbedīšanas pabalsts), valsts sociālie pabalsti un palīdzība (bērna kopšanas pabalsts, ģimenes valsts pabalsts, piemaksas pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu, bērna piedzimšanas pabalsts), valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts (kompensācija invalīdiem ar mājokļa pielāgošanu saistīto izdevumu segšanai, pabalsts un atlīdzība aizbildnim un audžuģimenei, pabalsti un palīdzība trūcīgiem iedzīvotājiem), nodarbinātības izdevumi (bezdarbnieka pabalsts, bezdarbnieka stipendija), valsts pamatbudžeta iemaksas valsts sociālajai apdrošināšanai (pensiju apdrošināšana, bezdarba apdrošināšana), stipendijas, transporta izdevumu kompensācijas.

Iepriekš minētā dotācija sociālajiem pabalstiem, kompensācijām un sociālajai palīdzībai Valmierā dalās divās daļās (skat. nākamo parindi).

3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	6600 ³⁰
3500	Dotācijas iedzīvotājiem	281100 ³¹
3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
4000	Kapitālie izdevumi	
6000	Zemes iegāde	

- ³⁰ Viena (6 600 LVL) ir dotācija iestādēm, organizācijām un uzņēmumiem, kurā ietilpst:
- ⇒ atbalsts sabiedriskajām organizācijām (biroja uzturēšanas – telefona, kancelejas preču apmaksa 13 Valmieras sabiedriskajām organizācijām, piemēram, pensionāriem, represētājiem, diabēta biedrībai, bērniem invalīdiem, Portridžas mācību istabai, u.c.). Šeit ietilpst arī Pensionāru dienas centra uzturēšana un jaunizveidotās Portridžas mācību centra istabas uzturēšana;
 - ⇒ Īslaicīgā sociālā aprūpe - samaksa par gultasvietām slimnīcā (20 – slimnīcā, 5 – rehabilitācijas centrā; tie ir 46 000, kas parādās pie funkcijas “veselības aprūpe”);
 - ⇒ izdevumi patversmes bērniem – krīzes centra uzturēšanai slimnīcas telpās.

- ³¹ Otrā dotācijas daļa (281 100 LVL) ir dotācija iedzīvotājiem. Tajā ietilpst:
- ⇒ brīvpusdienas skolēniem;
 - ⇒ uzturmaksas atlaides (ēdināšana bērnu dārzos - viena bērna ēdināšana dienā izmaksā 0,85 LVL, sociālās palīdzības nodaļa dod 50-100% atlaidi, t.i., atkarībā no vajadzības, sedz starpību, kas rodas no šīs atlaides);
 - ⇒ bezmaksas ēdināšana (slēdz līgumus ar uzņēmumiem, kas reizi nedēļā sagatavo t.s. pārtikas pakas tiem cilvēkiem, kuru brīvie līdzekļi ir 12 LVL mēnesī);
 - ⇒ pabalsti bērniem (25 LVL, 70 LVL – tiem, kas nesaņem valsts pabalstu);
 - ⇒ vienreizējie sociālie pabalsti (medicīniskiem izdevumiem, protezēšanai, personām pēc apcietinājuma, sociālo lietu komitejas nolēmumi – pēc konkrēta iesnieguma). Ir virkne pabalstu, kurus piešķir arī valsts;
 - ⇒ pabalsti bērniem, mācību gadu uzsākot (15 LVL, bērniem no trūcīgām ģimenēm);
 - ⇒ malkas un apkures pabalsti (tiek piešķirti trūcīgām ģimenēm un pensionāriem un ir tā starpība, kas rodas, kad tiek samaksāti dzīvokļa siltināšanas maksājumi, bet personai pāri paliek līdzekļi, kas zemāki par iztikas minimumu – ģimenēs tie 28,67 LVL uz vienu personu, viena cilvēka mājāsniecībā – 38 LVL. Tas nozīmē, ka, ja pāri palikušie līdzekļi ir mazāki par iztikas minimumu, pašvaldība sedz starpību, kas nepieciešama, lai sasniegtu iztikas minimumu);
 - ⇒ invalīdu nometnes (ir tādas, kas jau ietilpa gada sākumā, ir neietilpa – arī pasākumi invalīdiem, piemēram, sporta spēles);
 - ⇒ aprūpe mājās (to veic pansionāts “Valmiera”, kuram līdzekļus piešķir sociālās palīdzības nodaļa – aprūpējami ir 79 cilvēki (uz 26.11.2002.). Tie ir tie, kas slimi, guļ uz gultas, nespēj par sevi parūpēties un kuriem nav neviena cita, kas to varētu izdarīt);
 - ⇒ sociālo dzīvokļu uzturēšana (50% atlaide komunālajiem maksājumiem trūcīgām ģimenēm, kā arī dzīvokļiem, kas nav privatizēti). Sociālos dzīvokļus nevis ceļ no jauna, bet piešķir jau esošam dzīvoklim sociālā dzīvokļa statusu – tiem tad arī ir atviegloti maksāšanas nosacījumi;
 - ⇒ izdevumi sociālo māju Beātes ielā 48e un Purva 13 uzturēšanai (šajās mājās dzīvo no dzīvokļiem izliktās ģimenes ar bērniem, kuras maksā tikai 50% īres maksas. Ieņēmumi nāk sociālajā budžetā (caur domi);
 - ⇒ nodarbinātību veicinošie pasākumi (bezdarbnieki strādā sabiedriskos darbos, viņiem nemaksā algu, bet sedz īres un komunālo pakalpojumu parādu). Tātad, ja cilvēks pieprasa sociālo palīdzību sakarā peļņitspējas samazināšanos vai bezdarbu, viņam jāērķinās, ka būs arī kaut kas jādara, jāstrādā.;
 - ⇒ pārējie norēķini par pakalpojumiem (pansionātiem, bērnu namiem, bērnu-invalīdu apmācībai, ceļa naudas segšanai, piemēram, uz pansionātu).

	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta izdevumi un atmaksas	
06.220		Vecu jaužu uzturēšanās iestādes³²	199150
	1100	Atalgojumi	61000

³² Lielu daļu sociālā budžeta finansējuma - 199 150 LVL saņem pansionāts "Valmiera" (juridiska iestāde, līdz ar to veic pats savu grāmatvedību un var saņemt ziedojumus). Pansionātā ir paredzētas 48 štata vietas (kopējais atalgojums – 61 000), reāli strādā 38-39 cilvēki, kas saistīts ar zemo atalgojumu, kā rezultātā vairākus darbus veic viens cilvēks. Pansionātam ir ēka un gultas vietas Valmierā, kā arī filiāle Rūjienā – gultas vietas Rūjienas slimnīcā. Kopā (Valmierā un Rūjienā) pansionātā dzīvo 115 cilvēki. Viens cilvēks pansionātam mēnesī izmaksā 115 LVL (dienā ap 3,80 LVL). Pansionāts pārskaita Rūjienas filiālei (tur strādā vietējās medmāsas, personāls) 3 LVL dienā par katru cilvēku (tur sanāk lētāk, jo no izmaksām ir atņemti kapitālieguldījumi – 0,80 LVL, tos pansionāts patur Valmierā).

Pansionāta ieņēmumus veido no pensijām atskaitītā daļa (85% no katras pensijas – speciālais budžets), saņemtais finansējums no rajona par no turienes nākošo cilvēku izmitināšanu pansionātā (zem "pārējie ieņēmumi") un ieņēmumi par sniegtajiem pakalpojumiem (telefonu, atsevišķu ēdināšanu).

Pansionāta izdevumus sastāda:

- ⇒ algas, sociālās apdrošināšanas iemaksas,
- ⇒ komandējumu un dienesta braucienu izdevumi (tos sedz pats pansionāts);
- ⇒ pakalpojumu apmaksa:
 - pasta, telefona,
 - darba devēja apmaksātie veselības aprūpes pasākumi (tie nozīmē obligātās medicīniskās apskates darbiniekiem),
 - ar administrācijas darbu saistīto pakalpojumu apmaksa (tajos iekļauj reprezentācijas izdevumus (sadarbība ar Vāciju), banku pakalpojumus, darbinieku apmācību (kursi));
 - remonta darbu un iestāžu uzturēšanas pakalpojumu apmaksa (tie ir tekošie izdevumi, piemēram, lai novērstu avārijas, veco cauruļu labošana, atkritumu izvešana (noslēgts līgums), tehniskā apkope iekārtām (ledusskapji, veļas mašīnas), automašīnām (divas), dezinfekcijai);
 - pārējie pakalpojumi (tajos ietilpst veļas mazgāšana, apbedīšana);
- ⇒ materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra līdz 50 LVL iegāde:
 - kancelejas preces, pārējais inventārs (halāti, gumijas halāti);
 - maksa par apkuri, karsto ūdeni, elektroenerģiju, ūdeni un kanalizāciju;
 - maksa par degvielu;
 - medikamenti un medicīniskie instrumenti (medikamenti, higiēniskās salvetes);
 - kārtējā remonta un iestāžu uzturēšanas materiāli (dezinfekcijas līdzekļi, saimniecības preces, pulveri; transportlīdzekļu uzturēšanas, remonta materiāli, pārējā inventāra – datoru, kopētāja, printera remonta un uzturēšanas materiāli);
 - aprūpē esošo personu (pansionāta iemītnieku) uzturēšanas līdzekļi (mīkstā inventāra un ietērpa iegāde - flaneļa halāti, apavi; gultas veļa, trauki, ēdināšanas izdevumi – pārtika);
 - grāmatu, žurnālu iegāde (bibliotēkai).
- ⇒ dotācija (31 000 LVL) pansionāta Rūjienas filiālei (katru mēnesi pārskaita konkrētu summu par tur dzīvojošajiem Valmieras iedzīvotājiem – atkarībā, cik gultas vietas ir aizņemtas);
- ⇒ izdevumi kapitālieguldījumiem (57 600 LVL) ir izdevumi pansionāta renovācijai, tomēr tas nav viss finansējums – vēl pansionāts saņem ziedojumu no Vācijas, kas parādās speciālajā budžetā.

Pansionāts ir plānojis izveidot Dienas aprūpes centru – jau iesniegts projekts Valsts investīciju programmā.

	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	16500
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	500
	1400	Pakalpojumu apmaksas	11660
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	51750
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	140
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	0
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	57600
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta izdevumi un atmaksas	
06.251		Sociālās palīdzības dienesti³³	58561
	1100	Atalgojumi	18638
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	4862
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
	1400	Pakalpojumu apmaksas	
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	400
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	

³³ Šajā budžetā parādās līdzekļi arī funkcijai "sociālās palīdzības dienesti". Valmierā zem tās ietilpst Sociālās palīdzības nodaļa, kas ir domes izpildinstitūcija. Nodaļā strādā 8 cilvēki – nodaļas vadītāja, 4 cilvēki, kas strādā ar apmeklētājiem, 1 – Probācijas centra vadītājs, 1 – sociālo māju pārvaldnieks. Kapitālie izdevumi (34 661) pie šīs funkcijas nozīmē remontu sociālajā mājā Purva ielā 13, kur izremontēts 2., 3. stāvs, un Probācijas centra izveidi (remonts, mēbeles, u.c.). Probācijas centra funkcionēšanai finansējums tika piešķirts arī no rezerves fonda – 2 329 LVL, tomēr centra pilnvērtīgai funkcionēšanai nepieciešams daudz lielāks finansējums, tāpēc Valmieras pašvaldība pieprasījusi finansējumu šim centram no nākošā gada valsts budžeta (jo tā ir valsts funkcija).

2190	Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām	
2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
3000	Subsīdijas un dotācijas	0
3100	Subsīdijas	
3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
4000	Kapitālie izdevumi	34661
6000	Zemes iegāde	
7000	Investīcijas	
8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	

4.3.6. Dzīvokļu un komunālā saimniecība, vides aizsardzība

7. tabula

07.000	DZĪVOKĻU UN KOMUNĀLĀ SAIMNIECĪBA, VIDES AIZSARDZĪBA	4184010 ³⁴
1100	Atalgojumi	415850
1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	111500
1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	200
1400	Pakalpojumu apmaksas	1006076
1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	0
1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	1702093
1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	20
2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
2100	Kredītu % nomaksa	0
2130	Kredītu % nomaksa komercbankām	0
2140	Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases	0
2190	Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām	0
2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	0
2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	0
3000	Subsīdijas un dotācijas	6000
3100	Subsīdijas	0
3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	0
3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	6000
3500	Dotācijas iedzīvotājiem	0
3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	0
4000	Kapitālie izdevumi	894271
6000	Zemes iegāde	48000
7000	Investīcijas	0
8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	0
07.100	Dzīvokļu un komunālā saimniecība³⁵	2678001

³⁴ Komunālajai saimniecībai tiek tērēti ~27% budžeta līdzekļu.

³⁵ Šī budžeta sadaļa ietver siltumapgādes nodaļu un dzīvokļu saimniecību. Siltumapgādes nodaļas pārziņā ir pilsētas apkure un nodrošināšana ar siltumu. Līdz ar

1100	Atalgojumi	243750
1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	68250
1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	100
1400	Pakalpojumu apmaksas	485883
1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	1405893
1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	20
2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
2100	Kredītu % nomaksa	0
2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
3000	Subsīdijas un dotācijas	0
3100	Subsīdijas	
3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
4000	Kapitālie izdevumi	474105
6000	Zemes iegāde	
7000	Investīcijas	
8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
07.200	Ūdens apgāde³⁶	585500
1100	Atalgojumi	165750
1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	43250
1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	100
1400	Pakalpojumu apmaksas	88700
1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	190200
1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	
2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
2100	Kredītu % nomaksa	0
2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	

tās lielākie šīs nodaļas ieņēmumi ir no maksājumiem par komunālajiem pakalpojumiem, savukārt lielākie izdevumi – maksa par kurināmo.

Arī Dzīvokļu saimniecības budžetā lielākie ieņēmumi ir no dzīvokļu un komunālajiem pakalpojumiem. Savukārt šī saimniecības lielākie izdevumi ir maksājumi par līgumdarbiem Valmieras Namsaimniekam, maksa par elektroenerģiju un atkritumu izvešanu.

³⁶ Ūdensapgādes un kanalizācijas nodaļas funkcijās ietilpst ūdensapgāde un kanalizācija, notekūdeņu savākšana, novadīšana un attīrīšana. Šajā nodaļā strādā 56 cilvēki.

		<i>kases</i>	
2190		<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
2300		Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
2500		% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
3000		Subsīdijas un dotācijas	0
3100		Subsīdijas	
3300		Dotācijas pašvaldību budžetiem	
3400		Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
3500		Dotācijas iedzīvotājiem	
3840		Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
4000		Kapitālie izdevumi	97500
6000		Zemes iegāde	
7000		Investīcijas	
8000		Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
07.300		Sanitārie pasākumi, ietverot vides aizsardzības pasākumus³⁷	13000
1100		Atalgojumi	6350
1200		Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	
1300		Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
1400		Pakalpojumu apmaksas	6650
1485		Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
1500		Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	
1600		Grāmatu un žurnālu iegāde	
2000		Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
2100		Kredītu % nomaksa	0
2130		<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
2140		<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
2190		<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
2300		Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
2500		% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
3000		Subsīdijas un dotācijas	0
3100		Subsīdijas	
3300		Dotācijas pašvaldību budžetiem	
3400		Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
3500		Dotācijas iedzīvotājiem	
3840		Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
4000		Kapitālie izdevumi	
6000		Zemes iegāde	
7000		Investīcijas	

³⁷ Teritoriālā plānošana ietilpst sadaļā, kas Valsts Kases formulāros tiek maldīgi nosaukta par "sanitāriem pasākumiem, ietverot vides aizsardzības pasākumus". No telpu nomas maksu ieņēmumiem 2002. gadā tika apmaksāti divi projekti: 1) 6 000 Ls novirzīti pilsētas attīstības programmai un reprezentējošu suvenīru izveidei un 2) pilsētas centra transporta kustības risinājumu konkursa uzvarētājam tika piešķirta 7 000 Ls liela prēmija. Par šī budžeta administrēšanu atbild Rajona padomes Attīstības daļa.

	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
07.400		Ielu apgaismošana³⁸	98300
	1100	Atalgojumi	
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
	1400	Pakalpojumu apmaksas	
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	98300
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	0
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
07.500		Pārējie dzīvokļu un komunālās saimn. pakalp., dabas un vides aizsardzības pasākumi, kas nav klasificēti iepriekš³⁹	809209
	1100	Atalgojumi	
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
	1400	Pakalpojumu apmaksas	424843
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	7700
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0

³⁸ Šī budžeta sadaļa ir Saimnieciskās darbības koordinācijas nodaļas pārziņā (skat. nākamo parindi).

³⁹ Komunālās saimniecības budžetu administrē Saimnieciskās darbības koordinācijas nodaļa, kuras 3 darbiniekiem atalgojumu maksā no Domes budžeta. Šīs nodaļas pārziņā ir ielu un tiltu uzturēšanas un kapitālā remonta darbi, ielu apgaismošana, ietvju remonts un izbūve, satiksmes drošība (ceļazīmju uzstādīšana u.c.), zaļās zonas kopšana, kapsētu uzturēšana, kļaiņojošo dzīvnieku patversme, grāvju remonts, autobusu pieturu labiekārtošana, pieminekļu remonta un uzstādīšanas darbi, pilsētas apzaļumošana, apgaismošanas izbūve, bērnu rotaļlaukumu izbūve, soliņu nomaņa un remonts, vēsturisko vietu un pieminekļu iezīmēšanas un uzturēšanas darbi un citi.

2100	Kredītu % nomaksa	0
2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
3000	Subsīdijas un dotācijas	6000
3100	Subsīdijas	
3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	6000 ⁴⁰
3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
4000	Kapitālie izdevumi	322666
6000	Zemes iegāde	48000
7000	Investīcijas	
8000	Valsts (pašvaldību) budžeta izdevumi un atmaksas	

4.3.7. Brīvais laiks, sports, kultūra un reliģija.

8. tabula

08.000	BRĪVAIS LAIKS, SPORTS, KULTŪRA UN RELIĢIJA	343286⁴¹
1100	Atalgojumi	111587
1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	28851
1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	1058
1400	Pakalpojumu apmaksas	72261
1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	0
1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	30385
1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	7244
2000	Maksājumi par izdevumiem un kredītiem	0
2100	Kredītu % nomaksa	0
2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	0
2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	0
2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	0
2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	0
2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	0
3000	Subsīdijas un dotācijas	48400
3100	Subsīdijas	0
3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	0
3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	48400
3500	Dotācijas iedzīvotājiem	0

⁴⁰ No komunālās saimniecības budžeta 2002. gadā piešķirta 6 000 Ls liela dotācija ugunsdzēsības dienestam.

⁴¹ Brīvajam laikam, sportam, kultūrai un reliģijai Valmieras pilsētā tiek piešķirti ~5% budžeta līdzekļu.

	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	0
	4000	Kapitālie izdevumi	43500
	6000	Zemes iegāde	0
	7000	Investīcijas	0
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	0
08.120		Sporta pasākumi	12900
	1100	Atalgojumi	
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
	1400	Pakalpojumu apmaksas	5700
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	7200
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	7200
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
08.210		Bibliotēkas⁴²	104833
	1100	Atalgojumi	36410 ⁴³
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	9499
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	658
	1400	Pakalpojumu apmaksas	7457
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	6589
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	7120 ⁴⁴

⁴² Valmieras centrālās bibliotēka un Valmieras pilsētas bērnu bibliotēka.

⁴³ Valmieras Centrālajā bibliotēkā 2002. gadā strādājuši 17, bet bērnu bibliotēkā – 7 cilvēki.

⁴⁴ Centrālajā bibliotēkā grāmatas un žurnāli iegādāti par 5 500 Ls. Savukārt Valmieras pilsētas bērnu bibliotēka 2002. gadā mācību grāmatas ir iegādājusies par 1 620 Ls.

	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	0
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	37100 ⁴⁵
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
08.220		Muzeji un izstādes⁴⁶	47432
	1100	Atalgojumi	27812
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	7102
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	300
	1400	Pakalpojumu apmaksas	6362
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	4256
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	100
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	0
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	1500

⁴⁵ 2002. gadā Centrālās bibliotēkas lielāko izdevumu daļu sastādīja 35 000 Ls lieli kapitālie izdevumi bibliotēkas rekonstrukcijas projekta izstrādei.

⁴⁶ Valmieras novadpētniecības muzejā ir nodarbināti 17 darbinieki. 2002. gadā muzejs no pašvaldības saņēmis 15 000 Ls lielu finansējumu daļējai muzeja darbības nodrošināšanai.

	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
08.230		Kultūras pilis, nami, klubi⁴⁷	99548
	1100	Atalgojumi	42985
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	11107
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	100
	1400	Pakalpojumu apmaksas	20892
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	19540
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	24
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	0
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	4900
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
08.250		Kultūras pasākumi un mākslas priekšmetu iegāde	68050
	1100	Atalgojumi	
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
	1400	Pakalpojumu apmaksas	31850
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	

⁴⁷ Valmieras kultūras nama štata vienību skaits 2002. gadā bija 22, 85. Savukārt pašdarbnieku kolektīvu štatu skaits – 26,5. Koru un deju kolektīvu vadītājiem atalgojumu daļēji sedz valsts mērķdotācija.

	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	36200
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	36200
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
08.260		Tautas mākslas pašdarbības kolektīvu vadītāju izdevumi darba algām un sociālā nodokļa nomaksai	5523
	1100	Atalgojumi	4380
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	1143
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
	1400	Pakalpojumu apmaksas	
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	0
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
08.270		Pārējās kultūras iestādes, kas nav klasificētas iepriekš⁴⁸	5000
	1100	Atalgojumi	
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
	1400	Pakalpojumu apmaksas	
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	

⁴⁸ Valsts mērķdotācija ev.-lut. Sv. Sīmaņa baznīcai.

		vienību iegāde	
1600		Grāmatu un žurnālu iegāde	
2000		Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
2100		Kredītu % nomaksa	0
2130		<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
2140		<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
2190		<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
2300		Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
2500		% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
3000		Subsīdijas un dotācijas	5000
3100		Subsīdijas	
3300		Dotācijas pašvaldību budžetiem	
3400		Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	5000
3500		Dotācijas iedzīvotājiem	
3840		Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
4000		Kapitālie izdevumi	
6000		Zemes iegāde	
7000		Investīcijas	
8000		Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	

Kultūras un sporta pasākumus var nosacīti iedalīt divās daļās. Viena daļa ir tie pasākumi, kurus organizē Domes Kultūras, sporta un ārējo sakaru nodaļa. Izdevumi par šiem pasākumiem budžetā parādās pakalpojumu apmaksas sadaļā. Piemēram, kādai konkrētai firmai tiek maksāts par pilsētas egles dekorēšanu. Otra daļa ir tie pasākumi, kuru organizēšanu Dome pilnībā ir uzticējusi kādai iestādei, organizācijai vai uzņēmumam. Šajā gadījumā izdevumi parādās subsīdiju un dotāciju sadaļā. Piemēram, Dome dod dotāciju SIA "3 pret 3" "Adidas Streetball" LR čempionāta ielu basketbolā Valmieras posma, SIA "Jumprava" Valmieras rokfestivāla vai Mūzikas skolai Senās mūzikas festivāla organizēšanai.

Kultūras, sporta un ārējo sakaru nodaļas darbiniekiem algas netiek maksātas no šī budžeta, bet gan no izpildvaras budžeta.

Šajā budžetā, papildus pasākumiem, ir ietverts arī pašvaldības finansējums mākslas galerijai "Laipa" un kino "Gaisma" darbības uzturēšanai.

Kultūras pasākumu budžetā ietverti arī sadarbības pasākumi ar Valmieras sadraudzības pilsētām.

2002. gada Brīvā laika, sporta, kultūras un reliģijas budžetā iekļauts arī pašvaldības finansējuma projekts Tūrisma informācijas centra daļējai darbības nodrošināšanai 4 500 Ls un Valmieras drāmas teātra daļējai darbības nodrošināšanai 20 000 Ls.

4.3.8. Pārējie izdevumi, kas nav atspoguļoti pamatgrupās

9. tabula

14.000		PĀRĒJIE IZDEVUMI, KAS NAV ATSPUGUĻOTI PAMATGRUPĀS	730862
	1100	Atalgojumi	330
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	86
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	0

	1400	Pakalpojumu apmaksā	13558
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	3643
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	0
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	0
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	57210
	2100	Kredītu % nomaksa	50058
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	24284
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	25774
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	0
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	7152
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	0
	3000	Subsīdijas un dotācijas	486413
	3100	Subsīdijas	0
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	379802
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	31761
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	0
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	74850
	4000	Kapitālie izdevumi	169622
	6000	Zemes iegāde	0
	7000	Investīcijas	0
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	0
14.180		Pašvaldību parādu procentu nomaksa	57210
	1100	Atalgojumi	
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
	1400	Pakalpojumu apmaksā	
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	57210
	2100	Kredītu % nomaksa	50058
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	24284
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	25774
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	7152
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	0
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	

14.300	Citu valdības līmeņu maksājumi un norēķini	454652
1100	Atalgojumi	0
1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	0
1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	0
1400	Pakalpojumu apmaksā	0
1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	0
1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	0
1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	0
2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
2100	Kredītu % nomaksa	0
2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	0
2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	0
2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	0
2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	0
2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	0
3000	Subsīdijas un dotācijas	454652
3100	Subsīdijas	0
3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	379802
3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	0
3500	Dotācijas iedzīvotājiem	0
3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	74850
4000	Kapitālie izdevumi	0
6000	Zemes iegāde	0
7000	Investīcijas	0
8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	0
14.321	Norēķini par citu pašvaldību izglītības iestāžu sniegtiem pakalpojumiem⁴⁹	29350
1100	Atalgojumi	
1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	
1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
1400	Pakalpojumu apmaksā	
1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	
1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	
2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
2100	Kredītu % nomaksa	0
2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	

⁴⁹ Likumā par pašvaldību savstarpējiem maksājumiem par izglītības iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem ir noteikts, ka maksimālā pieprasītā summa par skolas audzēkni var būt 126 Ls un par bērnu dārza audzēkni - 346 Ls. Valmieras pašvaldība ir noslēgusi līgumu ar tām pašvaldībām, kurās mācās Valmierā pierakstītie bērni, un pārskaita līgumā noteikto summu par katru bērnu.

	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	29350
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	29350
	4000	Kapitālie izdevumi	
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
14.322		Norēķini par citu pašvaldību sociālās palīdz. iestāžu sniegtiem pakalpojumiem	45500
	1100	Atalgojumi	
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
	1400	Pakalpojumu apmaksa	
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	45500
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	45500
	4000	Kapitālie izdevumi	
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
14.340		Maksājumi pašvaldību finansu izlīdzināšanas fondam⁵⁰	379802

⁵⁰ Valmieras pašvaldība veic arī iemaksas pašvaldību finansu izlīdzināšanas fondā. Pašvaldību finansu izlīdzināšana tika izveidota, lai nodrošinātu, ka visas pašvaldības spēj izpildīt tām deleģētās funkcijas – tas nozīmē, ka pašvaldību starpā tiek īstenots t.s. solidaritātes princips, daļa bagātāko pašvaldību līdzekļu tiek pārskaitītas nabadzīgākajām – kurām līdzekļu savu funkciju veikšanai pietrūkst. Pašvaldību finansu izlīdzināšanu veic ar pašvaldību finansu izlīdzināšanas fonda starpniecību – fonda ieņēmumus veido pašvaldībai aprēķinātās iemaksas un līdzekļi no valsts budžeta (valsts budžeta dotācija), šie fonda ieņēmumi tiek izlietoti kā dotācijas pašvaldībām (to lielums tiek noteikts izlīdzināšanas aprēķina ceļā). Aprēķinus veic Finanšu ministrija.

	1100	Atalgojumi	
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
	1400	Pakalpojumu apmaksas	
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	379802
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	379802
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
14.400		Izdevumi neparedzētiem gadījumiem⁵¹	55000
	1100	Atalgojumi	330
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	86
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
	1400	Pakalpojumu apmaksas	13558
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	3643
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	

Problēma ir tā, ka MK noteikumi par pašvaldību finanšu izlīdzināšanu tiek pieņemti tikai divu nedēļu laikā pēc gadskārtējā valsts budžeta apstiprināšanas, līdz ar to līdz pat valsts budžeta apstiprināšanai pašvaldība nezina, cik daudz līdzekļu tai nāksies ieskaitīt izlīdzināšanas fondā. Tas traucē plānot pašvaldības budžetu, jo, lai arī aptuvenās summas tiek norādītas jau pirms valsts budžeta apstiprināšanas, reālā summa var būt pavisam savādāka – atšķirība var būt arī tūkstošos, kas pašvaldībai ir ievērojama summa. Valmieras budžeta izdevumi pašvaldību izlīdzināšanas fondam katru gadu palielinās – ja 2000. gadā tie bija 155 212 LVL, tad pašreiz plānots, ka pa 2002. gadu tie būs 379 802 LVL (2003. gadam – plāno, ka varētu būt 412 594 LVL).

⁵¹ Plānojot izdevumus, pašvaldībai ir tiesības veidot rezerves fondu, kura apjoms nepārsniedz 2% no visiem plānotajiem izdevumiem attiecīgajā gadā. No rezerves fonda, pēc domes lēmuma, var piešķirt līdzekļus dažādiem neplānotiem pasākumiem, piemēram, video novērošanas kameru iegādei policijas vajadzībām.

	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	31761
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	31761
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	5622
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	
14.500		Pārējie izdevumi, kas nav klasificēti citās pamatfunkcijās	164000
	1100	Atalgojumi	
	1200	Valsts soc. apdrošināšanas obligātās iemaksas	
	1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	
	1400	Pakalpojumu apmaksas	
	1485	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem	
	1500	Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra vērtībā līdz 50 Ls par 1 vienību iegāde	
	1600	Grāmatu un žurnālu iegāde	
	2000	Maksājumi par aizdevumiem un kredītiem	0
	2100	Kredītu % nomaksa	0
	2130	<i>Kredītu % nomaksa komercbankām</i>	
	2140	<i>Kredītu % nomaksa pašvaldību ņemtajiem aizņēmumiem no Valsts kases</i>	
	2190	<i>Kredītu % nomaksa pārējām organizācijām</i>	
	2300	Kredītu % nomaksa ārvalstu institūcijām	
	2500	% nomaksa komercbankām par ņemto līzingu	
	3000	Subsīdijas un dotācijas	0
	3100	Subsīdijas	
	3300	Dotācijas pašvaldību budžetiem	
	3400	Dotācijas iestādēm, organizācijām un uzņ.	
	3500	Dotācijas iedzīvotājiem	
	3840	Pašvaldību budžeta transferti uzturēšanas izdevumiem no pašvaldību pamatbudžeta uz pašvaldības pamatbudžetu	
	4000	Kapitālie izdevumi	164000
	6000	Zemes iegāde	
	7000	Investīcijas	
	8000	Valsts (pašvaldību) budžeta aizdevumi un atmaksas	

4.4. Kā budžets tiek sastādīts?

Budžeta sastādīšana notiek pēc laika grafika. ESAO vadlīnijās ieteikts nodot budžeta projektu valdības apspriešanai trīs mēnešus pirms saimnieciskā gada beigām (Latvijas gadījumā – septembra beigās/oktobra sākumā). Valmieras pašvaldībā budžeta sastādīšana notiek pēc sekojoša grafika (iespējamās nobīdes):

- ⇒ 14.-31. oktobris – tiek sagatavots pamatbudžeta projekta nākamajam gadam procentuālais sadalījums (1. variants); seko tā apstiprināšana domē;
- ⇒ 28.-31. oktobris – tiek sagatavoti norādījumi par iestāžu tāmju (plānoto ienākumu un izdevumu) projektu izstrādāšanu un apstiprināšanu un pieteikuma formas nākamā gada tāmju projektiem;
- ⇒ 1.-16. novembris – tiek sagatavots nākamā gada budžeta projekts un pielikuma dati;
- ⇒ 19.-30. novembris – tiek apkopoti un analizēti budžeta projekta un pielikumu dati;
- ⇒ 25.-30. novembris – tiek sastādīts pamatbudžeta koptāmes projekts un noteikts izdevumu procentuālais sadalījums;
- ⇒ 25. novembris – 7. decembris – materiāli tiek iesniegti izskatīšanai komitejās;
- ⇒ 9.-14. decembris – materiāli tiek iesniegti izskatīšanai un apstiprināšanai domes sēdē;
- ⇒ 9. decembris - 4. janvāris – notiek pamatbudžeta iestāžu ieņēmumu un izdevumu tāmju precizēšana (ar galvenajiem budžeta izpildītājiem);
- ⇒ 2.-11. janvāris – tiek sagatavotas pamatbudžeta iestāžu koptāmes iesniegšanai komitejās;
- ⇒ 6.-25. janvāris – notiek pamatbudžeta iestāžu koptāmju precizēšana un iesniegšana izskatīšanai komitejās (iestāžu vadītāji);
- ⇒ 20. janvāris - 8. februāris – tiek sagatavota Valmieras pilsētas domes budžetu koptāmes un iesniegtas izskatīšanai komitejās;
- ⇒ 10.-15. februāris – Valmieras pilsētas domes budžetu koptāmes tiek izskatītas un apstiprinātas domes sēdē.

Pēc budžeta apstiprināšanas pašvaldībai ir tiesības reizi ceturksnī izdarīt tajā grozījumus. Jebkurai iestādei, nodaļai, programmai (budžeta izpildītājam), ja tā vēlas veikt izmaiņas sev piešķirto līdzekļu sadalījumā, jāiesniedz priekšlikums izskatīšanai domes finansu un ekonomikas nodaļā. Grozītā tāme tiek iesniegta attiecīgās komitejas apstiprināšanai, kas to tālāk nodod Valmieras pilsētas domes apstiprināšanai.

Piemēram, ja sociālās palīdzības nodaļas vadītāja konstatē, ka nepieciešamie līdzekļi sociālās mājās remonta pabeigšanai ir lielāki par gada sākumā ieplānotajiem un nolemj, ka sadalīs tos līdzekļus, kas bija paredzēti nakts patversmes izveidei (apzinoties, ka šajā gadā to tāpat nebūs iespējams izveidot), viņa nevar grozīt savas iestādes budžetu tāpat vien – tam ir nepieciešams domes apstiprinājums.

5. Galvenās problēmas un ierosinājumi to risināšanai

Projekta gaitā tika konstatētas vairākas būtiskas nepilnības gan budžeta plānošanas procesā, gan budžeta pozīciju atspoguļošanā.

5.1. Pašvaldības budžeta atkarība no valsts budžeta

Projekta gaitā kļuva redzams, ka pašvaldības manevrēšanas iespējas, veidojot budžetu ir ierobežotas, jo Valsts Kasei nosūtāmā informācija jāatspoguļo īpašās Valsts Kases izveidotās veidlapās, kuras ir visām pašvaldībām vienādas – līdz ar to vispārīgas un tajās neatspoguļojas detalizēta informācija pa pašvaldības iestādēm. Tajās informācija tiek norādīta pēc valdības funkciju un ekonomiskās klasifikācijas.

Projekta gaitā spilgti atklājās tie pašvaldības ierobežojumi, kas saistīti ar valsts budžeta pieņemšanu.

Pirmkārt, pašvaldība nevar apstiprināt savu budžetu pirms nav apstiprināts valsts budžets – tikai tad pašvaldībai ir skaidri zināms, cik daudz līdzekļu (piemēram, mērķdotācijas izglītībai vai iedzīvotāju ienākuma nodoklis) tai tiks atvēlēts. Tas savukārt kavē gan ikdienas pienākumu veikšanu, gan jaunu lietu uzsākšanu.

Otrkārt, pašvaldību ierobežo iemaksas pašvaldību finansu izlīdzināšanas fondā – tikai pēc valsts budžeta apstiprināšanas pašvaldībai ir zināms, cik daudz līdzekļu no fonda tā saņems (vai cik liels būs tās “ziedojums”), un tikai pēc tam iespējams plānot pašas izdevumus.

5.2. Cilvēkresursu trūkums

Pašvaldības pārsvarā gadījumu nespēj sagatavot budžeta publicējamus variantus tikai tāpēc, ka pietrūkst cilvēkresursu šī darba veikšanai. Kā tika stāstīts Valsts kasē daudzas pašvaldības tikai nesē savu grāmatvedību ir sākušas apstrādāt elektroniski. Līdz šim viss ir balstījies uz roku darbu un daudz laika pašvaldības grāmatvedim paņēmis budžetu pārskatu gatavošana Valsts kasei. Par publicējamo variantu vai atsevišķu ieņēmumu vai izdevumu sadaļas paskaidrojumu sastādīšanu, kas ir noteikta likumā, nemaz nedomājot.

Tas pats attiecas uz ekonomisko prognožu un stratēģiskas plānošanas veikšanu, jo daudzās pašvaldībās nav ekonomistu, kas ar to nodarbotos.

Līdz ar to nepastāv ne vienotu standartu, ne konkrētu priekšrakstu kā pašvaldībai veidot publiskos pārskatus. Katra pašvaldība tos veido pēc saviem ieskatiem. Var salīdzināt dažādu Latvijas pašvaldību publiskotos budžetus Internetā: Valmiera www.valmiera.lv, Ventspils www.ventspils.lv, Cēsis www.cesis.lv, Talsi www.talsi.lv.

5.3. Nepilnības budžeta datu atspoguļošanā

Izanalizējot Valmieras pilsētas budžetu pēc ESAO vadlīnijām, tika konstatētas sekojošas problēmas.

- 1) Lai arī pašvaldības pārstāvji domā, ka viņu darbs ir atklāts un ka visa informācija par budžetu ir pieejama (budžets tiek publicēts, cilvēki var nākt un uzdot jautājumus), problēma ir tā, ka šī informācija līdz cilvēkiem tā īsti nemaz nenonāk. Pie tā vainojams tas, ka budžeta dokumentu ir pārāk daudz un tie ir pārāk sarežģīti, lai cilvēki tos saprastu. Bez tam, lai iedziļinātos līdz sīkumiem, nepieciešams daudz laika un pacietības, jo visa informācija nav apkopota vienā pārskatāmā dokumentā.

Piemēram, lai noskaidrotu, kādi ir Valmieras domes komandējumu izdevumi un kas, kur un kāpēc braucis, jāveic darbietilpīgs informācijas apkopošanas process. Pilnīgas informācijas iegūšanai nepietiek tikai ar attiecīgās sadaļas atrašanu budžetā – tur jāmeklē un jāpēta arī domes rīkojumi, skaidras naudas norēķinu uzskaites dokumenti, bezskaidras naudas norēķinu uzskaites dokumenti, pavadzīmes jeb firmu piesūtītie rēķini. Pie tam, katrs no šiem dokumentu veidiem Valmieras domē atrodas citā vietā – katram dokumentu veidam ir sava grāmatvede, rīkojumus var atrast finansu un ekonomikas nodaļā, u.t.t.

Atšķirības iedzīvotāju un pašvaldības pārstāvju uztverē par pašvaldības darba atklātību konstatētas jau ANO Attīstības programmas Pārskatā par tautas attīstību 2000/2001, kurā norādīts, ka 79% pašvaldību līderu domā, ka viņu darbs ir atklāts un godīgs, kamēr no sabiedrības puses tā domā tikai 28% iedzīvotāju. Arī Valmierā liela daļa pilsoniskās sabiedrības ir noskaņota skeptiski pret domes darbu, uzskatot, ka lielākoties visi lēmumi tiek pieņemti, neņemot vērā iedzīvotāju viedokli. Šāda attieksme ir bīstama, jo rada aizdomīgumu un atsvešināšanos iedzīvotāju un varas starpā. Savukārt atsvešināšanās ir viens no galvenajiem elementiem, kas pastiprina uztveri par korupciju, t.i., iedzīvotāji neuzticas varas pārstāvjiem un tāpēc uzskata tos par korumpētiem.

Ieteikums: Nepieciešama budžeta dokumentu vienkāršošana un pilsoniskās sabiedrības līdzdalības veicināšana.

- 2) Viena no problēmām budžeta datu atspoguļošanā ir tā, ka informācija lielākoties nav salīdzināma. Galvenokārt parādās skaitļi tikai par konkrēto saimniecisko gadu. Līdz ar to nav iespējams analizēt, vai pašvaldības izdevumi ir bijuši efektīvi.

Delnas ierosinājums datu atspoguļošanai tabulās: Pārskata tabulās noteikti jāparādās informācijai par iepriekšējiem diviem saimnieciskajiem gadiem. *Delna* apkopojusi informāciju par 2000., 2001. un 2002. gada tēriņiem. Tā kā 2002. gada izpilde vēl nav apkopota, tabulā norādīti 2002. gada plānotie izdevumi pēc pēdējiem grozījumiem. Taču 2002. gada konsolidētajā un publiskajā pārskatā būtu jāparādās šādi apkopotiem datiem. (Papildus jāizskaidro visas lielākās atšķirības starp izdevumiem pa gadiem)

Valmieras pilsētas izdevumi			
Budžeta sadaļa un tajā ietvertās iestādes	2000.	2001.	2002. (plānotais)
Vispārējie valdības dienesti, tai skaitā	496 057	444 984	455 382
Valmieras pilsētas dome	496 057	444 984	455 382
Sabiedriskā kārtība un drošība, tiesību aizsardzība, tai skaitā		5 689	5 500
Valsts policijas Valmieras nodaļa		5 689	5 500
Izglītība, tai skaitā	3 484 375	3 912 194	4 393 245
1. pilsētas bērnudārzs			
2. pilsētas b/d "Ezītis"			
3. pilsētas b/d "Sprīdītis" specializētais b/d "Bitīte"			
5. pilsētas b/d "Vālodzīte"			
6. pilsētas b/d			
8. pilsētas b/d "Pienenīte"			
9. pilsētas b/d "Krācītes" specializētais b/d "Buratīno"			
Valmieras ģimnāzija			
Pārgaujas ģimnāzija			
Valmieras sākumskola			
Pārgaujas sākumskola			
Valmieras Viestura vidusskola			
Valmieras 2. vidusskola			
Valmieras 5. vidusskola			
Valmieras vakara vidusskola			
Valmieras vājdzirdīgo bērnu internātskola			
Mākslas vidusskola			
Mūzikas skola			
Bērnu sporta skola			
Jaunatnes centrs "Vinda"			
Tehniskās jaunrades centrs			
Interesu izglītība skolās			

Brīvais laiks, kultūra, sports un reliģija, tai skaitā	216 083	298 641	343 702
Kultūras, sporta pasākumi			80 950
Kultūras nams	90 079	143 713	105 071
Muzejs			47 432
Bērnu bibliotēka			19 133
Centrālā bibliotēka			86 116
Sv. Sīmaņa baznīca			5 000
Veselības aprūpe, tai skaitā	44 000	34 933	46 000
Rehabilitācijas centrs slimnīcā	44 000	34 933	46 000
Sociālā apdrošināšana un sociālā nodrošināšana, tai skaitā	452 430	420 516	545 411
Sociālie pabalsti	307 237	242 851	287 700
Pansionāts	128 450	148 696	199 150
Sociālās palīdzības nodaļa		28 969	58 561
Dzīvokļu un komunālā saimniecība, vides aizsardzība, tai skaitā	3 619 351	3 661 856	4 229 068
Komunālā saimniecība			907 509
Siltumapgādes nodaļa			2 303 059
Ūdensapgādes un kanalizācijas nodaļa			585 500
Teritoriālā plānošana			13 000
Dzīvokļu saimniecība			420 000
Pārējie izdevumi, kas nav atspoguļoti pamatgrupās, tai skaitā			
Maksājumi citām pašvaldībām par izglītības iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem	27 284	23 232	29 350
Maksājumi citām pašvaldībām par sociālās palīdzības iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem		32 844	45 500
Maksājumi pašvaldību izlīdzināšanas fondā	155 212	359 711	379 802
Procentu maksājumi par			12 152

aizdevumiem un kredītiem			
Aizdevumu un kredītu atmaksa			46 685
Izdevumi neparedzētiem gadījumiem			
Izdevumi kopā	8 467 792	9 194 600	10 531 797

- 3) Viena no problēmām Valmieras budžetā ir tā, ka pārskatos parādās tikai plānotā summa un budžeta izpilde uz konkrēto momentu – neparādās tas, vai un kā mainījies plānoto līdzekļu apjoms. ESAO vadlīnijās minēts, ka budžeta pārskatos jāatspoguļo visi saimnieciskā gada laikā veiktie budžeta grozījumi un precizējumi. Tas nepieciešams, lai cilvēki varētu salīdzināt un kontrolēt, vai nauda tiešām tiek izlietota tam, kam tā gada sākumā paredzēta un ja netiek – tad konstatēt, kāpēc tas tā notiek. Līdz ar to ļoti svarīgi ir arī paskaidrot, kāpēc atsevišķās pozīcijās budžeta līdzekļi gada laikā ir palielinājušies vai samazinājušies – kam tie tikuši pārorientēti un kādi ir grozījumu iemesli.

Piemēram, sociālās palīdzības nodaļas budžetā gada sākumā bija ieplānoti 2 500 Ls nakts patversmes ierīkošanai, tomēr gada laikā tika saprasts, ka 2002. gadā šo patversmi nebūs iespējams ierīkot, tāpēc līdzekļi tika pārorientēti akūtāku jautājumu risināšanai – sociālās mājas remontam.

Ieteikums: Budžeta pārskatos jāpievieno informācija par visiem sākotnējā (plānotā) budžeta labojumiem un grozījumiem. Tajā jāparādās plānotā budžeta un reālās izpildes dinamikai.

Delnas ierosinājums datu atspoguļošanai tabulās: Gada pārskatu obligāti jāveido tādā pašā formātā kā budžetu. Izdevumi jāklasificē pēc ekonomiskās klasifikācijas un pa iestādēm. Jānorāda sākotnējā budžeta labojumi. Jāsalīdzina budžeta ieņēmumus un izdevumus pa gadiem, kā arī prognozes ar reālo izpildi, dodot skaidrojumu.

11. tabula

	2000. g. izpilde	2001. g. izpilde	2002. g. plānotais budžets	2002. g. izpilde
Ieņēmumi				
Izdevumi				

Mēneša pārskatos izdevumi jāklasificē pēc ekonomiskās klasifikācijas un pa iestādēm. Jānorāda plānotā un faktiskā izpilde konkrētajā mēnesī, kā arī visos līdzšinējos gada mēnešos kopā (skat. 12. tabulu). Jāizskaidro nesakritības starp prognozētajiem un reālajiem skaitļiem.

12. tabula

	plānotais budžets marts	faktiskā izpilde marts	izpilde kopā (janvāris+februāris+marts)
Ieņēmumi			
Izdevumi			

4) Budžets ir grūti saprotams arī tāpēc, ka plānotajā budžetā un gada pārskatā tiek izmantoti dažādi standarti.

Piemēram, plānotajā budžetā var redzēt visu līdzekļu sadalījumu pa administratīvām vienībām – skolām, iestādēm, u.c., savukārt gada pārskatā viss līdzekļu izlietojums attēlots, izmantojot valdības funkciju un ekonomisko klasifikāciju kodus – tas nozīmē, ka mēs varam redzēt tikai valdības funkciju “izglītība” un galvenos izdevumus šai funkcijai, kas lielākoties tiek klasificēti pēc 5 lielām sadaļām – atalgojums, komandējumu un dienesta braucienu izdevumi, preču un pakalpojumu apmaksa, subsīdijas un dotācijas, kapitālieguldījumi. Pārskatā neparādās tādas lietas kā – kādas iestādes ietilpst zem šīs funkcijas, cik cilvēkiem tiek maksātas algas, cik lielas, kādiem komandējumiem un cik daudz naudas gada laikā piešķirts, kādi kapitālieguldījumi veikti, kam piešķirtas dotācijas, u.t.t. Tātad – nav saprotams, kam reāli nauda tiek iztērēta un cilvēki nevar kontrolēt, vai tā tiek tērēta atbilstoši.

Tā kā Valsts Kase pieprasa gada pārskatu veidot pēc vienotas klasifikācijas, pētot, kas Valmieras budžetā parādās zem katras konkrētās izdevumu sadaļas, var konstatēt interesantas lietas. Piemēram, Valsts Kases veidlapās ir paredzēti izdevumi “sanitārajiem pasākumiem, ietverot vides aizsardzības pasākumus” – Valmierā zem šīs sadaļas parādās teritoriālā plānošana.

Problēma ir tā, ka, veidojot budžeta pārskatu pēc valdības funkciju klasifikācijas, pazūd specifiskā, konkrētajai pašvaldībai raksturīgā informācija. Valdības funkcijas ir atšķirīgas no likumā “Par pašvaldībām” noteiktajām pašvaldības funkcijām, tāpēc rodas situācija, kad atsevišķos gadījumos pašvaldība nezina, zem kuras sadaļas ko likt.

Ieteikums: Izveidot vienotu budžeta pārskatu formātu – tādu, kurā uzsvars tiek likts uz administratīvo vienību klasifikāciju. Pielāgot valdības funkciju klasifikatoru pašvaldības vajadzībām, izmainot to atbilstoši pašvaldībai veicamajām funkcijām.

Apsverama būtu programmu budžeta veidošana – programmu budžeta priekšrocība ir tā, ka tas orientēts uz mērķiem un rezultātu, ļauj prognozēt, ir saprotamāks iedzīvotājiem.

Delnas ierosinājumi datu atspoguļošanai tabulās: Budžeta izdevumu daļā vajadzētu atspoguļot visus izdevumus ne tikai pēc valdības funkciju (piemēram, izglītība), bet arī pa administratīvajām vienībām, kas izglītības gadījumā ir skolas. 13. tabulā parādīts piemērs datu atspoguļošanai. Ir norādīta tikai viena skola, bet tabulā vajadzētu sekot arī visām pārējām. Kā arī nepieciešams uzrādīt tekošā gada izdevumus un divu iepriekšējo gadu izpildi (iekrāsotā daļa ir tā, kuras nav pašreiz).

13. tabula

Ekon. klasifik. kods	Rādītāji	Kopā			Valmieras Ģimnāzija		
		2000.g. izdevumi, Ls	2001.g. izdevumi, Ls	2002.g. izdevumi, Ls	2000.g. izdevumi, Ls	2001.g. izdevumi, Ls	2002.g. izdevumi, Ls
	Izglītība	3 260 915	3 911 301	3 936 329			236 574
1000	Kārtējie izdevumi - kopā			3 286 243			236 274
1100	Atalgojums - kopā			2 009 061			152 921
1110	Atalgojums			471 648			26 304
1111	Atalgojums no mērķdotācijas			1 240 445			119 034
1118	Atalgojums no pašu ieņēmumiem			14 655			0
1400	Pakalpojumu apmaksa			1 51 230			13 182
1412	Telefona un citu sakaru pakalpoj.apmaksa			32 497			2 547
1447	Darbinieku apmācības izdevumi			1 120			300
1471	Telpu īre un noma			11 906			4 300

5) Vairākas pašvaldības jau ir veikušas pirmo soli un ielikušas plānoto budžetu, gada pārskatu un citu ar budžetu saistīto informāciju internetā. Tomēr pārsvarā gadījumu parādās tikai budžeta datu kopsavilkums, kas neatklāj būtisko informāciju par pašvaldības tēriņiem. *Delna* uzskata, ka internets sniedz lieliskas iespējas publiskot ļoti lielu apjomu detalizētas informācijas, jo arī līdzšinējos gada pārskatos parādās tikai ļoti vispārīga informācija, kas neko nestāsta par reālajiem tēriņiem. Tieši internets piedāvā lielisku iespēju datu detalizētai atspoguļošanai. To pašvaldībām būtu jācenšas izmantot.

Delnas ierosinājumi datu atspoguļošanai internetā: *Delnas* ierosinājums ir Valmieras pilsētas domes interneta mājas lapā ievietot līdzekļu izlietojuma tabulas. Ar pelēku krāsu iezīmēta viena funkcija, kura tiks apskatīta arī turpmākajās tabulās (skat. 14. tabulu).

14. tabula

Valdības funkciju klasif.	Rādītāji	Ls
	II IZDEVUMI KOPĀ	9 675 597
1.11	<u>Izpildvaras un likumdošanas varas institūcijas</u>	431 905
3.13	Sabiedriskās kārtības un drošības lietas	5 500
4	Izglītība	3 936 329
5	Veselības aprūpe	42 000
6	Sociālā apdrošināšana un sociālā nodrošināšana	533 911
7	Dzīvokļu un komunālā saimniecība, vides aizsardzība	3 457 597
8	Brīvais laiks, sports, kultūra un reliģija	317 278
14.18	Aizdevumu procentu nomaksa	7 152
14.181	Aizdevumu procentu nomaksa /saimn. nod./	39 832
14.321	Norēķini par citu pašvald. izglītības iest. sniegtajiem pakalpojumiem	29 350

Tālāk tiek norādīta sīkāka informācija pēc ekonomiskās klasifikācijas. Piemēram, tiek norādīts, cik Valmieras pilsētas dome ir tērējusi atalgojumam, komandējumu un dienesta braucieniem, pakalpojumu apmaksai, materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra iegādei, grāmatām un žurnāliem, kapitālajiem u.c. izdevumiem (skat. 15. tabulu). Internetā šis varētu būt nākamais apskates līmenis – piemēram, cilvēks izvēlas apskatīt izpildvaras un likumdošanas varas institūciju izdevumus.

15. tabula

Izpildvaras un likumdošanas varas institūciju izdevumi

Ekonomiskās klasifikācijas kods	Rādītāji	Plāns 2002.gadam
	I ieņēmumi kopā	431 905
1.1.	Naudas līdzekļu atlikums gada sākumā	
1.2.	Tekošā gada ieņēmumi	431 905
9500	Maksājumi par iestāžu sniegtajiem maksas pakalpojumiem	9 900
9601	Ieņēmumi no pašvaldības īpašuma – telpu iznomāšanas	24 400
12100	Pārējie ieņēmumi	17 100
18129	Finansējums no kopējiem budžeta ieņēmumiem	380 505
	II izdevumi kopā	431 905
1000	Kārtējie izdevumi - kopā	383 895
1100	Atalgojums	190 018
1200	Soc.apdroš.iemaksas	49 575
1300	Komandējumu un dienesta braucienu izdevumi	7 000
1400	Pakalpojumu apmaksas	96 202
1441	Reprezentācijas izdevumi	10 500
.....

Nākamais solis – ir iespējams apskatīties reprezentācijas izdevumus sīkāk (skat. 16. tabulu).

16. tabula

Datums	Summa		Kādam mērķim
03.01.	47.20	dzeramais ūdens	Ūdens izlietots soc. pal. nodaļā, nekustamā īpašuma nod., dzīvokļu privatiz. kom. nod. Un info centrā

10.01.	50.00	ēdināšana	Viesu delegācijas no Storstromas reģiona (Dānija) un Dānijas vēstnieka Latvijā Olesa Haralda Lisborga uzņemšana seminārā "Ko Vidzemes reģions (Latvija) un Storstromas reģions (Dānija) var dot viens otram?" (pusdienās 8 pers.)
17.01.	73.00	ēdināšana	1. 10.01. LR Satiksmes ministrijas pārstāvji (3); 2. 15.01. Latvijas Futbola Federācija (2); 3. 17.01. VID (5)
21.01.	25.15	ēdināšana	Konsultants Sakari Gronlunds (Somija)
22.01.	5.90	dzeramais ūdens	Info centrā
22.01.	19.00	viesnīca	21.-22.01. Konsultants Sakari Gronlunds (Somija)
25.01.	33.62	kafijas galds	a/s "Valmieras stikla šķiedra" akcionārs Jurgens Preis Daimlers
28.01.	114.26	ēdināšana	1. 10.01. Ekonomikas ministrijas pārstāvji (4); 2. 15.01. LOK pārstāvji (3); 3. 23.01. A/s "Latvenergo" pārstāvji (4)
30.01.	94.64	Laimas produkcija, kafija, tēja	viesu uzņemšanai janvāra mēnesī
31.01.	16.60	Maiznīcas leva produkcija	viesu uzņemšanai janvāra mēnesī
4.02.	11.99	dzeramais ūdens	viesu uzņemšanai janvāra mēnesī
09.02.	4.60	ēdināšana	Liepājas pilsētas domes pārstāvji (2)
18.02.	18.35	ēdināšana	sadarbības partneri Bjorn Braten un Erik Lindalen (Akerhūsas apg. Norvēģija) kopprojektā par sociālo un probācijas centru apspriešanu (pusdienās 5 pers.)
18.02.	17.00	viesnīca	16.-19.02. sadarbības partneri Bjorn Braten un Erik Lindalen (Akerhūsas apg. Norvēģija) kopprojektā par sociālo un probācijas centru apspriešanu
22.02.	11.99	dzeramais ūdens	viesu uzņemšanai februāra mēnesī
22.02.	114.88	ēdināšana	1. 29.01. Cēsu domes pārstāvji sakarā ar projektu par Sibīrijas latviešu bērnu nometnes 2002. g. Organizēšanu (4); 2. 31.01. Liepājas delegācija (2); 3. 19.02. Vācijas valdības programmas Transform pārstāvji (3); 4. 22.02. Vācijas valdības programmas Transform pārstāvji (5)

Ideālā variantā, "uzklikšķinot" uz reprezentācijas izdevumiem, būtu jāparādās visiem pašvaldības maksājumiem par šiem izdevumiem. Informācijai, tāpat kā bankas maksājuma uzdevumam, būtu jāietver datums, saņēmējs, pārskaitījuma summa un mērķis.

6) Ir svarīgi, lai budžetā parādītos ekonomiskās prognozes – lai tas netiktu veidots tikai uz gadu, bet tiktu analizēts arī kā situācija attīstīsies nākotnē, cik daudz naudas un kam varētu būt vajadzīgs, kādi varētu būt notikumi, riski, kas varētu apdraudēt pašvaldības plānus, u.c. ESAO iesaka veikt t.s.

jūtīguma analīzi – respektīvi, kas un kā varētu ietekmēt iepiņānoto budžeta izpildes gaitu, kā varētu mainīties budžeta pozīcijas, kuras ir jūtīgākās nozares, u.c.

Ieteikums: Plānoto budžetu jābalsta uz ekonomiskām prognozēm. Tās kā papildinoša informācija jāpievieno dokumentam. Tāpat arī jāveic ekonomisko rādītāju "jūtīguma analīze", proti, jānorāda kā izmaiņas ekonomiskajās prognozēs ietekmēs budžetu.

Budžetā jāiekļauj arī nemateriālo rādītāju jeb ilgtermiņa ieguldījumu prognozes, kā arī jāveic rādītāju salīdzinājums pa gadiem. Budžetā būtu jāiekļauj izdevumu prognozes (konkrēti ielu, māju remontdarbi, datorprogrammu iegāde u.c.). Gada pārskatā atsevišķi jānorāda nolietojuma vērtība (pamatkapitāla samazinājums) un remontdarbos un iegādē ieguldītie līdzekļi (izdevumu samazinājums), savukārt pamatkapitāla pieaugums jānorāda tirgus vērtībā. Tāpat arī nepieciešams izskaidrot novērtēšanas un nolietojuma noteikšanas metodes (jāuzrāda nolietojuma grafiks).

Saistībā ar prognozēšanu budžetā (ne tikai gada pārskatā) jāiekļauj informācija par pašvaldības finansu saistībām – cik lielas ir parādu summas, kādās naudas vienībās, jānorāda atmaksas termiņš un procentu likme (fiksēta vai mainīga). Jāveic finansiālo rādītāju "jūtīguma analīze", kas parāda kā izmaiņas procentu un valūtas maiņas likmēs ietekmēs budžetu.

Budžetā un gada pārskatā jāiekļauj informācija par pašvaldības piešķirtajiem aizdevumiem, kā arī par to kuri ir lielākie parādnieki un saistību nepildītāji.

7) ESAO ieteikums ir atspoguļot budžetā atsevišķi piešķirtās nodokļu atlaides – nevis tikai nodokļu reālos ieņēmumus. Tas nepieciešams tāpēc, lai sabiedrība zinātu, cik daudz pašvaldība iekasē nodokļos un cik liela ir tā summa, ko pašvaldība varētu iekasēt, bet neiekasē. Bez tam, nepieciešams izskaidrot sabiedrībai, kāpēc tieši tādas atlaides un tieši tādām ekonomiskām aktivitātēm, kāds ir to finansiālais pamatojums.

Ieteikums: Budžetā jāiekļauj informācija par pilsētā noteiktajām nodokļu atlaidēm. Jānorāda, uz kurām ekonomiskajām aktivitātēm un sociālajām grupām tās tiek attiecinātas un kāpēc. Jāveic aprēķins, cik lieli ir šie pilsētas "izdevumi".

8) Budžeta pārskatā neskaidrības rada arī tas, ka līdzekļu izlietojums tiek uzrādīts pēc divām metodēm – naudas plūsmas principa (darījums tiek atzīts tikai tad, kad par ti ir reāli samaksāta nauda) un uzkrāšanas principa (darījums tiek atzīts tad, kad par to ir pieņemts lēmums, tātad lielākoties naudas summa datu tabulās parādās daudz ātrāk pirms notikusi reāla naudas aprīte). Neizskaidrojot, ko nozīmē šīs metodes, cilvēkiem ir grūti saprast, kāpēc dažādos vai pat vienā dokumentā parādās dažādi skaitļi par vienu un to pašu pozīciju.

Piemēram, ja cilvēks grib uzzināt, cik daudz pilsētas dome tērējusi atalgojumiem, gada pārskatā (par 2001. g.) var redzēt, ka gada sākumā tam

bija plānots iztērēt 451 137 Ls, bet skaidrība par to, cik reāli gada beigās tērēts atalgojumiem, nerodas, jo parādās divi skaitļi – 444 984 Ls (naudas plūsmas princips) un 523 348 (uzkrāšanas princips).

Ieteikums: Budžetam un gada pārskatam jāpievieno informācija par izmantotajām aprēķinu metodēm un jāpaskaidro izmantotā aprēķinu bāze. Jāizskaidro, ko nozīmē “naudas plūsma pārskata gadā” un “izpilde pēc uzkrāšanās principa” un kāpēc nepieciešams lietot abus. Publiskajā pārskatā būtu jāpieturas pie tēriņu atspoguļošanas pēc naudas plūsmas principa.

5.4. Budžeta dalīšana pamatbudžetā un speciālajā budžetā

Problēma, par kuru netiek runāts ESAO vadlīnijās, ir pašvaldību budžetu dalīšana pamatbudžetā un speciālajā budžetā – šāds dalījums neļauj precīzi novērtēt pašvaldības patieso finansu stāvokli un spējas, tādējādi apgrūtinot budžetu salīdzināšanu. Problemātiska ir arī speciālo budžetu administrēšana, jo tie ir neelastīgi, t.i., ja speciālajā budžetā paliek pāri nauda, to nevar novirzīt citiem mērķiem vai vajadzībām, pat, ja visi speciālā budžeta uzdevumi ir izpildīti.

Ieteikums: Apsverama būtu ES un citu rietumvalstu prakse, kurās pašvaldību budžetus dala saimnieciskajos jeb operāciju (katru gadu nepieciešamie kārtējie izdevumi) un investīciju (kapitālieguldījumi un to izmaksas) budžetos, kas ļauj vieglāk tos uzraudzīt un kontrolēt, kā arī novērtēt pašvaldības patieso finansiālo stāvokli.

5.5. Iedzīvotāju un nevalstisko organizāciju līdzdalības trūkums

Viena no problēmām, kas neveicina atklāta budžeta veidošanos ir pašu iedzīvotāju pasivitāte, nepiedaloties budžeta veidošanā un nepieprasot pašvaldībai atskaitīties par līdzekļu izlietojumu. Liela daļa Valmieras nevalstisko organizāciju uzskata, ka iedzīvotājiem nav iespēju ietekmēt budžeta veidošanas procesu, jo visi lēmumi par budžeta izdevumiem tāpat tiek izņemti “aiz slēgtām durvīm”. Tomēr daļa iedzīvotāju ir optimistiskāk noskaņoti, uzskatot, ka viņiem ir iespējas ietekmēt budžeta procesu, tikai problēma ir tā, ka viņiem trūkst informācijas.

Iedzīvotāju aktivitātes veicināšana ir viens no šī projekta paredzamajiem turpinājumiem.

6. Projekta rezultāti

1. Ir izveidota budžeta atklātības veicināšanas metodoloģija, kuru var izmantot labas gribas cilvēki arī citās pašvaldībās, lai novērtētu un veicinātu budžeta atklātību.
2. Ir apzinātas galvenās problēmas, kas mazina budžetu atklātību pašvaldībās.
3. Ir izstrādāts atklāta budžeta modelis un konkrēti ierosinājumi tā īstenošanai.
4. Ir iesākts darbs pie sabiedrības informēšanas un iesaistīšanas lēmumu pieņemšanas procesā par budžeta jautājumiem. Taču pie budžeta sabiedriskās apspriešanas vēl jāstrādā turpmākos projektos.

Projekta mērķis – padarīt budžetu saprotamu sabiedrībai – ir sasniegts. Tomēr projekta ierosinājumu veiksmīga īstenošana praksē ir atkarīga no tālākās pašvaldības iniciatīvas un sabiedrisko organizāciju aktivitātes.

Kopsavilkums. Soli pa solim uz budžeta atklātību.

Projekts "Pašvaldību budžetu sabiedriskā apspriešana. Valmieras pilsētas budžeta analīze" ir viens no pirmajiem mēģinājumiem bijušās Padomju Savienības valstīs pētīt budžetus, to veidošanās principus, sabiedrības iespējas kontrolēt budžetu un piedalīties budžeta veidošanas procesā. Eiropā un pasaulē šāda pieredze jau pastāv, pateicoties daudz aktīvākai un attīstītākai pilsoniskajai sabiedrībai, kura ne tikai pasīvi vēro, bet arī aktīvi piedalās notikumos, kas saistīti ar tās dzīves kvalitāti.

Valmieras pilsētas budžeta analīzi var uzskatīt par pilotprojektu daudz plašākam projektam, kura laikā izstrādāt mehānismu pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanai budžeta veidošanas procesā. Šis projekts ir sniedzis praktiskas zināšanas par to, kuras ir galvenās problēmas, kas padara budžetu nesaprotamu un kavē sabiedrības iesaistīšanos, kā arī rosinājis turpmākas diskusijas par to, kādi pasākumi nepieciešami, lai šīs problēmas novērstu.

Ikviena pašvaldība tiek aicināta sekot Valmieras piemēram un veikt vismaz minimālo, lai veicinātu budžeta atklātību savā pilsētā vai pagastā.

Pirmkārt, budžeta publiskajā variantā būtu jāparādās pēc iespējas detalizētākai informācijai par plānotajiem vai jau notikušajiem tēriņiem. Tātad ir jāatsakās no datu atspoguļošanas pēc valdības funkciju klasifikācijas. Ir jāparādās katras administratīvās vienības jeb pašvaldības pakļautībā esošas iestādes budžetam.

Otrkārt, katras iestādes budžetam vai budžeta pārskatam jāparādās kontekstā ar vismaz divu iepriekšējo gadu budžeta izdevumu rādītājiem. Tikai šajā gadījumā informācija kļūst salīdzināma.

Treškārt, pie visiem skaitļiem būtu nepieciešams komentārs par to, ko tas nozīmē. Pie atalgojuma – komentārs par štata vienību skaitu. Pie komandējumu un reprezentācijas izdevumiem – uz kuriem, kas un, galvenais, kāpēc braucis. Pie preču un pakalpojumu apmaksas izdevumiem – lielākie pirkumi un izdevumi. Pie kapitālajiem izdevumiem – komentārs par konkrētas ēkas, ielas vai telpu remontu. Pie investīcijām – kur tās veiktas. Pie subsīdijām un dotācijām – kam tās novirzītas.

Ceturtkārt, iestādes budžeta pārskatā būtu jāparādās reālajiem gada sākumā plānotajiem tēriņiem (nevis gada laikā precizētajam budžetam, kā tas ir pašlaik) un reālajiem izdevumiem pēc naudas plūsmas principa. Ja gada sākumā atvēlētā summa un reālie izdevumi ievērojami atšķiras, nobīdes iemesli ir jāizskaidro.

Piektkārt, budžeta pārskatam būtu jāparādās internetā. Tā kā tur var iekļaut ļoti lielu apjomu informācijas un tai ir iespējams brīvi izsekot līdz, tad ideālā variantā internetā jāparādās visiem pašvaldības maksājumiem. Tā, piemēram, cilvēkam meklējot informāciju par domes kancelejas izdevumiem, ir jābūt iespējai domes budžeta pārskata tabulā atvērt un sīkāk aplūkot ekonomiskās klasifikācijas koda nr. 1500 "Materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra līdz Ls 50 iegāde"

apakškodus, starp kuriem nr. 1511 ir "kancelejas preces". "Uzklikšķinot" uz to, ideālā variantā būtu jāparādās visiem pašvaldības maksājumiem par domes kancelejas preču iegādi. Informācijai, tāpat kā bankas maksājuma uzdevumam, būtu jāietver datums, saņēmējs, pārskaitījuma summa un mērķis, piemēram, "Stabilo pildspalvas 100 gab."

Kad būs sperti šie soļi, sabiedriskajām organizācijām būs radīta iespēja veikt budžeta novērošanu un līdzekļu izlietojuma efektivitātes kontroli. Formulējot savas idejas un nopamatojot ieteikumus, tām būs dota iespēja piedalīties lēmumu pieņemšanā kā līdzvērtīgiem partneriem. *Delnas* vīzija ir, ka projekta īstenošanas rezultātā veidojas ne tikai atbildīgāki un atklātāki politiķi, bet arī atbildīgāki un aktīvāki pilsoņi.

Pielikumi

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) VADLĪNIJAS BUDŽETA ATKLĀTĪBAS NODROŠINĀŠANAI

tulkojums no dokumenta angļu valodā

<http://www.oecd.org/pdf/M00021000/M00021145.pdf>

Pamatojums vadlīniju nepieciešamībai

1. Mūsdienās zinātnieki un praktiķi aizvien biežāk atzīst saikni starp labu pārvaldi un labākiem ekonomiskajiem un sociālajiem rādītājiem. Atklātība par politikas mērķiem, veidošanu un īstenošanu ir labas pārvaldes pamatā. Budžets ir vienīgais svarīgākais valdības politikas dokuments, kurā politiskie mērķi tiek saskaņoti ar konkrētiem to īstenošanas instrumentiem. Budžeta atklātība nozīmē visas svarīgās budžeta informācijas savlaicīgu un sistemātisku nodošanu sabiedrībai.
2. ESAO dalībvalstīs ieviestie budžeta atklātības principi var kalpot par paraugu citām valstīm. 1999. gadā ESAO vecāko budžeta amatpersonu ekspertu komisija uzdeva sekretariātam apkopot ESAO dalībvalstu vadlīnijas budžeta atklātības jautājumos.
3. Dokuments ir sadalīts trīs daļās. 1. daļā norādīts, kā valdībai vajadzētu veidot budžeta pārskatu un kādam būtu jābūt tā vispārējam saturam. 2. daļā aprakstīti budžeta pārskatos atspoguļojamie speciālie noteikumi, kuros iekļauta informācija gan par budžeta finansu, gan nefinansu izpildi. 3. daļā izcelta prakse pārskatu kvalitātes un vienotu standartu nodrošināšanai.
4. Izstrādātās vadlīnijas noderēs kā rokasgrāmata ESAO dalībvalstīm un citām valstīm, lai tās paaugstinātu budžeta atklātības pakāpi. Dokumentā iekļautie ieteikumi pamatojas uz konkrētiem piemēriem un dažādu ESAO dalībvalstu pieredzi. Tā kā speciālisti atzīst, ka valstīs pastāv atšķirīga pārskatu veidošanas prakse un atšķirīgās sfērās var tikt pieprasīta dažāda budžetu atklātības pakāpe, visi noteikumi nav obligāti katrai atsevišķai valstij un vadlīniju ieteikumi neveido vienu kopīgu standartu.

1. Budžeta pārskati un ziņojumi

1.1. Budžets

- Budžets ir valdības politikas galvenais dokuments. Tam ir jābūt visaptverošam un jāatspoguļo valsts ieņēmumi un izdevumi tā, lai būtu iespējams novērtēt valdības noteiktās prioritātes dažādās politikas jomās.
- Valdības izstrādātais budžeta projekts jāiesniedz parlamentā savlaicīgi, lai parlamentam būtu pietiekami daudz laika to pienācīgi novērtēt. Nekādā gadījumā tas nedrīkst tikt iesniegts vēlāk kā 3 mēnešus pirms saimnieciskā gada sākuma. Parlamentam jāapstiprina budžets pirms saimnieciskā gada sākuma.
- Budžetā vai ar to saistītajos dokumentos ir jāiekļauj detalizēti skaidrojumi par katru ieņēmumu un izdevumu sadaļu.
- Izdevumu sadaļās, uz kurām tas attiecas, jāietver arī nefinansu rādītāji un nefinansu rādītāju prognozes.
- Budžetā ir jāiekļauj vidēja termiņa prognozes, kas atspoguļo, kā ienākumi un izdevumi attīstīsies vismaz divus gadus pēc saimnieciskā gada beigām. Tāpat konkrētajā budžeta projektā jāizmanto iepriekšējie budžeta pārskati un tur izteiktās prognozes; visas nozīmīgākās novirzes ir jāizskaidro.
- Katra programma sadaļa ir jāpapildina ar salīdzinošu informāciju par reālajiem ieņēmumiem un izdevumiem pagājušā gadā un ieņēmumu un izdevumu jaunajām prognozēm. Tāpat jāveic nefinansu rādītāju salīdzinājums.
- Ja kāda ieņēmumu un izdevumu daļa ir nostiprināta pastāvošajā likumdošanā, informācijas nolūkos šai ieņēmumu un izdevumu daļai tik un tā ir jābūt iekļautai budžetā kopā ar citiem ieņēmumu un izdevumu rādītājiem.
- Izdevumiem ir jābūt dotiem bruto vērtībās. Obligāti jānorāda īpašiem mērķiem atvēlētie ieņēmumi un ieņēmumi no maksas pakalpojumiem, nodalot tos no pamatbudžeta.
- Izdevumi ir jāklasificē pa administratīvajām vienībām (piem., ministrijām, aģentūrām). Tāpat ir jā sagatavo papildu informācija par ieņēmumu un izdevumu klasifikāciju atsevišķās ekonomikas un funkciju nozarēs.
- Budžeta pamatā esošās ekonomiskās prognozes jāveido, vadoties pēc 2.1. punktā izteiktajiem noteikumiem.
- Vadoties pēc 2.2. punktā izteiktajiem noteikumiem, budžetā jāizskata nodokļu izlietojums.
- Vadoties pēc 2.3.-2.6. punktā izteiktajiem noteikumiem, budžetā ir vispusīgi jāapskata valdības finansu aktīvi un parādi, nefinansu aktīvi, strādājošo pensiju saistības un nosacītās saistības.

1.2. Pirmsbudžeta pārskats

- Pirmsbudžeta pārskats rosina diskusiju par budžeta rādītājiem un to mijiedarbību ar valsts ekonomiku. Tas palīdz izveidoties pamatotām un atbilstošām prasībām pret izstrādājamo budžetu. Tas jāizdod ne vēlāk kā mēnesi pirms darba sākšanas pie budžeta projekta izstrādes.

- Pārskatā ir jābūt konkrēti noteiktiem valdības ilgtermiņa ekonomikas un finanšu mērķiem un ekonomikas un finanšu uzdevumiem nākamajā budžetā un vēl vismaz divos saimnieciskajos gados. Tajā ir jāuzrāda ienākumu, izdevumu, deficīta vai pārpalikuma un parādu kopējā vērtība.
- Pārskata pamatā esošās ekonomiskās prognozes jāveido, vadoties pēc 2.1. punktā izteiktajiem norādījumiem.

1.3. Ikmēneša pārskati

- Ikmēneša pārskati atklāj budžeta īstenošanas gaitu. Tie jāizdod četru nedēļu laikā pēc katra mēneša beigām.
- Tajos jānorāda ienākumi un izdevumi konkrētajā mēnesī un gada aizvadītajos mēnešos kopā. Jāsalīdzina ieņēmumu un izdevumu mēneša prognozes ar reālajiem skaitļiem. Jebkurš sākotnējo prognožu labojums ir jānorāda atsevišķi.
- Skaitliskajiem rādītājiem jāpievieno īss komentārs. Ir jāizskaidro ikviena nozīmīga nesakrītība starp prognozētajiem un reālajiem skaitļiem.
- Izdevumi ir jāklasificē pa administratīvajām vienībām (piem., ministrijām, aģentūrām). Tāpat ir jā sagatavo papildu informācija par izdevumu un ieņēmumu klasifikāciju katrā ekonomikas un funkciju nozarē.
- Pārskatiem vai ar tiem saistītiem dokumentiem ir jāietver arī ziņas par valdības aizņēmumiem (skat., 2.3. punktā izteiktos noteikumus).

1.4. Pusgada pārskati

- Pusgada pārskats sniedz vispārēju informāciju par budžeta īstenošanas gaitu, ietverot precizētas ieņēmumu prognozes konkrētajā saimnieciskajā gadā un vēl vismaz divos nākamajos gados. Pārskats ir jāizdod sešu nedēļu laikā pēc pusgada perioda beigām.
- Tajā jāizvērtē budžeta pamatā esošās ekonomiskās prognozes un jebkuru pārmaiņu ietekme uz budžetu.
- Vadoties pēc 2.3.-2.6. punktā izteiktajiem noteikumiem, pusgada pārskatā ir vispusīgi jāapskata valdības finanšu aktīvi un parādi, nefinanšu aktīvi, strādājošo pensiju saistības un nosacītās saistības.
- Jāizskaidro visi tie valdības lēmumi un citi apstākļi, kas varētu finansiāli ietekmēt budžetu.

1.5. Gada pārskats

- Visatbildīgākais valdības dokuments ir budžeta gada pārskats. Vadoties pēc 3.3. punktā izteiktajiem noteikumiem, to auditē Augstākā auditēšanas institūcija. Gada pārskatu izdod sešu mēnešu laikā pēc saimnieciskā gada beigām.
- Gada pārskats demonstrē valdības spējas iekļauties ieņēmumu un izdevumu līmenī, ko budžetā apstiprinājis parlaments. Jebkurš sākotnējā budžeta labojums ir jānorāda atsevišķi. Gada pārskats ir jā sagatavo tādā pašā formātā kā gada budžets.

- Gada pārskatā vai ar to saistītajos dokumentos, kur tas ir atbilstoši, jāietver arī nefinansu rādītāji, kā arī jāsalīdzina nefinansu rādītāju prognozes ar gada beigās sasniegtajiem rezultātiem.
- Pārskatā jābūt salīdzinošai informācijai par pagājušā gada ieņēmumiem un izdevumiem. Tāpat jāveic nefinansu rādītāju salīdzinājums.
- Izdevumiem jābūt dotiem bruto vērtībās. Īpašiem mērķiem atvēlētie ieņēmumi un ieņēmumi no maksas pakalpojumiem jānodala atsevišķi.
- Izdevumi jāklasificē pa administratīvajām vienībām (piem., ministrijām, aģentūrām). Tāpat ir jā sagatavo papildu informācija par izdevumu un ieņēmumu klasifikāciju katrā ekonomikas un funkciju nozarē.
- Vadoties pēc 2.3.-2.6. punktā izteiktajiem noteikumiem, gada pārskatā ir vispusīgi jāapskata valdības finansu aktīvi un parādi, nefinansu aktīvi, nodarbināto pensiju saistības un nosacītās saistības.

1.6. Pirmsvēlēšanu pārskats

- Pirmsvēlēšanu pārskatam jāatspoguļo vispārīgais valdības finansiālais stāvoklis pirms vēlēšanām, lai tādējādi sabiedrībā tiktu veicinātas diskusijas un radīts informētāks elektorāts.
- Šāda pirmsvēlēšanu pārskata izdošana valstī ir atkarīga no konstitucionālās vides un ar vēlēšanām saistītajām aktivitātēm. Vislabākajā gadījumā pārskatu vajadzētu izdot ne vēlāk kā divas nedēļas pirms vēlēšanām.
- Pārskatā jāietver pusgada ziņojumam atbilstoša informācija.
- Vadoties pēc 3.2.punktā izteiktajiem noteikumiem, īpaša uzmanība jāveltī tam, lai pārskata informācijas izklāstā tiktu ievēroti vienoti informācijas atspoguļošanas standarti un tā būtu savstarpēji saistīta.

1.7. Ilgtermiņa pārskats

- Ilgtermiņa pārskatā jānovērtē pašreizējās valdības politikas ilgtspēja. Pārskats ir jāizdod vismaz reizi piecos gados vai tad, kad notiek ievērojamas pārmaiņas pastāvīgajās ieņēmumu un izdevumu sadaļās.
- Pārskatā ir jāietver demogrāfisko rādītāju (piem., iedzīvotāju novecošanās) ietekme uz budžetu, kā arī jāapsver citu iespējamo pārmaiņu rašanās ilgā laika periodā (10-40 gadi).
- Ir jāpamato galvenie prognožu pamatā esošie ekonomiskie pieņēmumi un jāizvērtē vairāki iespējamie budžeta attīstības varianti.

2. Speciālie noteikumi

2.1. Ekonomiskās prognozes

- Novirzīšanās no svarīgākajām budžeta pamatā esošajām ekonomiskajām prognozēm ir galvenais valdības budžeta risks.
- Nepieciešams precīzi formulēt galvenās ekonomiskās prognozes, ieskaitot prognozi par IKP pieaugumu, IKP pieauguma sastāvu, nodarbinātības un bezdarba rādītājiem, tekošo kontu, inflāciju un procentu likmēm (monetāro politiku).

- Nepieciešams veikt jūtīguma analīzi par to, kā izmaiņas ekonomiskajās prognozēs ietekmēs budžetu.

2.2. Nodokļu izdevumi

- Ar nodokļu izdevumiem saprot neiekasētos ienākumus no nodokļiem par īpašām ekonomiskām aktivitātēm paredzētajām nodokļu atmaidēm.
- Aprēķinātajam nodokļu izdevumu apjomam jāparādās budžetā kā papildu informācijai. Debates par nodokļu atmaidēm īpašām nozarēm jāiekļauj diskusijā par vispārējiem izdevumiem šajā sfērā, lai tādā veidā paziņotu par budžetā izdarīto izvēli.

2.3. Finanšu saistības un finanšu aktīvi

- Budžetā, pusgada pārskatā un gada beigu pārskatā jāatspoguļo visas finanšu saistības un finanšu aktīvi. Ikmēneša aizņēmumi jāiekļauj mēneša pārskatos vai ar tiem saistītos dokumentos.
- Aizņēmumus nepieciešams klasificēt pēc naudas vienības, parāda atmaksāšanas termiņa, pēc tā, vai parāds balstīts uz fiksētu vai mainīgu procentu likmi, un pēc tā, vai tas ir pakļauts atmaksāšanai pēc pieprasījuma.
- Finanšu aktīvus nepieciešams klasificēt pēc to veida, ieskaitot skaidro naudu, pārdošanai sagatavotos vērtspapīrus, investīcijas uzņēmumos un piešķirtos aizdevumus citiem objektiem. Investīcijas uzņēmumos jāuzskaita atsevišķi. Piešķirtos aizdevumus citiem objektiem nepieciešams uzskaitīt pēc kategorijas, atkarībā no aizdevuma veida; ja iespējams, nepieciešams iekļaut arī informāciju par saistību neizpildi katrā kategorijā. Finanšu aktīvus vajadzētu novērtēt pēc tirgus vērtības.
- Nepieciešams atspoguļot parādu administrēšanas instrumentus, tādus kā priekšapmaksas līgumus un bartera darījumus.
- Budžetā nepieciešams veikt jūtīguma analīzi, kas parāda, kā izmaiņas procentu likmēs un ārvalstu valūtas maiņas likmēs ietekmēs finanšu izdevumus.

2.4. Nefinanšu aktīvi

- Nepieciešams atspoguļot nefinanšu aktīvus, ieskaitot nekustamo īpašumu un aprīkojumu.
- Nefinanšu aktīvi tiek identificēti pēc pilnīgiem, uz uzkrājumiem balstītiem aprēķiniem. Lai to izdarītu, nepieciešama šo aktīvu novērtēšana un atbilstoša nolietojuma grafika izvēle. Novērtēšanas un nolietojuma noteikšanas metodes jāatspoguļo pilnībā.
- Gadījumos, kur pilnīga uzkrājumu bāze nav pieņemta, nepieciešams uzturēt aktīvu reģistru, un šī reģistra kopsavilkums jāiekļauj budžetā, pusgada pārskatā un gada beigu pārskatā.

2.5. Strādājošo pensiju saistības

- Strādājošo pensiju saistības jāatspoguļo budžetā, pusgada pārskatā un gada beigu pārskatā. Ar pensiju saistībām saprot starpību starp iepriekšējiem pensiju uzkrājumiem un valdības ieguldījumiem, palielinot šos uzkrājumus.

- Nepieciešams uzskaitīt galvenos statistiskos apsvērumus, kas ir pamatā strādājošo pensiju saistību aprēķināšanai. Jebkurš aktīvs, kas piederīgs strādājošo pensiju plānam, jānovērtē pēc tirgus vērtības.

2.6. Nosacītās saistības

- Nosacītās saistības ir saistības, kuru iespaids uz budžetu atkarīgs no notikumiem nākotnē, kuri nav precīzi paredzami. Kā piemēru var minēt valsts aizņēmumu garantijas, valsts apdrošināšanas programmas un tiesiskas prasības pret valsti.
- Budžetā, pusgada pārskatā un gada finanšu pārskatā jāatspoguļo visas svarīgākās nosacītās saistības.
- Kur iespējams, nepieciešams uzrādīt visu nosacīto saistību apjomu un klasificēt tās pēc kategorijām, kas atspoguļo saistību būtību, kā arī iekļaut informāciju par saistību neizpildi katrā kategorijā. Ja nav iespējams noteikt nosacīto saistību daudzumu, tās nepieciešams norādīt un aprakstīt.

3. Godaprāts, kontrole un atbildība

3.1. Grāmatvedības metodes

- Visiem pārskatiem nepieciešams pievienot kopsavilkumu par atbilstīgajām grāmatvedības metodēm. Tajās jāapraksta pārskatu sagatavošanā izmantotā aprēķinu bāze (piemēram, skaidra nauda, uzkrājumi) un jāizskaidro jebkura atkāpe no vispārīgi akceptētās grāmatvedības prakses.
- Visos budžeta pārskatos nepieciešams lietot vienu un to pašu grāmatvedības metodi.
- Ja grāmatvedības metodē ir vajadzīgas izmaiņas, nepieciešams pilnībā attēlot izmaiņu veidu un iemeslus. Lai varētu veikt salīdzinājumus pārskatu starplaikos, nepieciešams informāciju par iepriekšējiem pārskata periodiem pielāgot jaunajai metodei.

3.2. Sistēma un atbildība

- Lai nodrošinātu pārskatos atspoguļotās informācijas godprātīgumu, nepieciešams ieviest dinamisku iekšējās finanšu kontroles sistēmu, ieskaitot iekšējo revīziju (auditu).
- Jebkurā pārskatā jāiekļauj paziņojums par atbildību, kādu uzņemas finanšu ministrs un par pārskata sagatavošanu atbildīgā amatpersona. Ministrs apliecina, ka visi valdības lēmumi, kuri ietekmē budžetu, ir iekļauti pārskatā. Atbildīgā amatpersona apstiprina, ka Finanšu ministrijas sagatavotais pārskats ir augstā profesionālā līmenī.

3.3. Revīzija (audits)

- Augstākā revīzijas institūcija pārbauda gada beigu pārskatus saskaņā ar vispārpieņemto revīzijas praksi.
- Augstākās revīzijas institūcijas sagatavotos atzinumus rūpīgi pārbauda Parlaments.

3.4. *Sabiedrības un parlamenta iesaiste*

- Parlamentam jābūt iespējai un nepieciešamajiem resursiem, lai tas spētu efektīvi pārbaudīt jebkuru budžeta pārskatu, ja tas ir nepieciešams.
- Visiem budžeta pārskatiem, atsaucoties uz šo dokumentu, jābūt publiski pieejamiem, ieskaitot to pieejamību internetā bez maksas.
- Finanšu ministrijai aktīvi jāveicina sapratne par budžeta procesu indivīdu un nevalstisko organizāciju vidū.

Likumdošanas aktu saraksts

Pašvaldību budžeta procesu Latvijā regulē **likumi**:

- "Par pašvaldībām"
 - "Par budžetu un finansu vadību"
 - "Par pašvaldību budžetiem"
 - "Par valsts budžetu ... (konkrētā gada skaitlis) gadam"
 - "Par nodokļiem un nodevām"
 - "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli"
 - "Par nekustamā īpašuma nodokli"
 - "Par pašvaldību finansu izlīdzināšanu"
- un to grozījumi.

Ministru Kabineta noteikumi:

- "Par kārtību, kādā pašvaldības var uzlikt pašvaldību nodevas"
 - "Par speciālo budžetu"
 - "Kārtība, kādā iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumi tiek ieskaitīti pašvaldības budžetā"
 - "Likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" normu piemērošanas noteikumi"
 - "Kārtība, kādā ar pašvaldībām tiek saskaņota nekustamā īpašuma prognoze"
 - "Noteikumi pašvaldību finansu izlīdzināšanas fonda ieņēmumiem un to sadales kārtību (konkrēts gada skaitlis) gadā"
- un to grozījumi.

Ar Finanšu ministrijas rīkojumu apstiprinātie **dokumenti**:

- "Budžeta ieņēmumu klasifikācija"
- "Valdības funkciju klasifikācija"
- "Budžeta izdevumu ekonomiskā klasifikācija"
- "Par budžeta finansēšanas kārtību"
- "Par Finanšu ministrijas pamatbudžeta programmā "Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem" apstiprināto līdzekļu piešķiršanas un izlietojuma kārtību"
- "Norādījumi par (konkrēts gada skaitlis) gada apstiprināto budžetu sastādīšanu".

Valsts Kases:

- "Norādījumi gada kopsavilkuma pārskata sastādīšanai par pašvaldību budžetu izpildi".

Ja kāds jautājums netiek regulēts ar Saeimas, Ministru Kabineta vai konkrētas ministrijas izdotiem normatīvajiem aktiem, tad pašvaldībai ir tiesības tā regulēšanai izdoti noteikumus, rīkojumus, utt.